

Kalaallit Nunaanni SAR-imut suliassa qarfiup
iluani ajunaarnerit pillugit nassuiaat

Kalaallit Nunaanni SAR-imik suliassa qarfiup iluani ajunaarnerit pillugit suleqatigiissitaq, 2007-imi maajimi

Kapitali 1: Aallarniut	1
1.1 Kalaallit Nunaanni SAR-imi ajunaarnerit pillugit suleqatigiissitamik pilersitsinermut tunngaviusoq.	3
1.2 Kalaallit Nunaanni SAR-imik suliaasaqarfiup iluani ajunaarnerit pillugit suleqatigiissitamik pilersitsineq.....	4
1.3 Tunngavissat, killilersuutit nassuiaatillu il.il.....	4
1.4 Misissueriaaseq aamma ajunaarnerit pillugit misissuinerup aaqqissuusaanera.	5
Kapitali 2: Eqikkaaneq.....	5
Kapitali 3: Kalaallit Nunaata nunataani pissutsit, Kalaallit Nunaanni SAR-imut akisussaaffik, aaqqissugaaneq isumalluutillu	7
3.1. Kalaallit Nunaata nunataani pissutsinut nassuiaatit	7
3.2 Nunap pissusaa pillugu inerniliineq	8
3.3 Annaassiniarnissamut upalungaarsimaneq	8
3.4 Annaassiniarnissamut upalungaarsimanermut inerniliineq.....	10
3.5 Peqqinnissamut upalungaarsimaneq	10
3.6 Peqqissutsimut upalungaarsimaneq pillugu naliliineq.....	13
Kapitali 4: Pisartut pillugit kisitsisitigut paasissutissanik misissueqqissaarneq.....	14
4.1 Immikkoortut immikkoortiteqqaarneri (Ilanngussaq 1).....	14
4.2 Pisartut qaammatikkaarlugit agguarneri (Ilanngussaq 2).....	14
4.3 Pisartut nunap iluani sumiiffinnut agguarneri (Ilanngussaq 3).....	14
4.4 Politeeqarfinni nunallu immikkoortuini inuit amerlassusaat (Ilanngussaq 4)	15
4.5 Suussutsit peqquataasartullu	15
4.6 Isumalluutit atorineqartut (Ilanngussaq 9).....	15
4.7 Misissueqqissaaneq immikkoortumilu inerniliinerit.....	15
4.8 Pisartut pillugit inerniliineq.....	17
Kapitali 5: Kalaallit Nunaanni eqqaanilu angallannermi isumannaallisaanissamut peqqussutit	17
5.1 Kalaallit Nunaata Avannaarsuani Tunumilu nunami eqqissisimatitami, kiisalu sermersuarmi angalanermi maleruagassat.....	17
5.2 Kalaallit Nunaanni piniarnermi aallaaniarnermilu isumannaallisaanissamut peqqussutit	19
5.3 Kalaallit Nunaanni atortussiassat aatsitassanit pisut pillugit inatsit naapertorlugu isumannaallisaanissamut peqqussutit	19
5.4 Kalaallit Nunaanni pinngortitami angalanermi il.il. pinngortitamik illersuinissap eqqarsaatigineqarnissaa	19
5.5 Imaani angallanneq.....	19
5.6 Kalaallit Nunaanni angallannermi isumannaallisaanissamut peqqussutit pillugit inerniliineq	21
Kapitali 6: Inerniliineq	22
Kapitali 7: Suliniutit ajutoortarnernik ikilisaataasussat pillugit isumaliutersuutit.	23
Kapitali 8: Inassuteqaat.....	25
Kapitali 9: Paasiuminarsaaneq. Kalaallit Nunaanni ajutoortarnerit amerlassusaasa nunanut allanut naleqqiunneqarnerat.....	26

Kapitali 1: Aallarniut

1.1 Kalaallit Nunaanni SAR-imi¹ ajunaarnerit pillugit suleqatigiissitamik pilersitsinermut tunngaviusoq.

Naalackersuisunut siulittaasooq statsministerilu 12. april 2005-imi isumaqatigiipput, Kalaallit Nunaata Kujataani Tunumilu SAR-imi qulimiguulinnik upalungaarsimatitsinerup, kiisalu upalungaarsimanerup tamakkiisup ataqatigiinnerata naliliiffigineqarnissaa eqqarsaatigalugu suleqatigiissitamik, kalaallinit danskinillu ilaasortaaffigineqartumik pilersitsisoqassasoq.

Suleqatigiissitaq nalunaarusiamik, upalungaarsimanerup tamakkiisup ataqatigiinneranik aammalu angallasseriaatsip allanngornerata kingunerisaanik Kalaallit Nunaata Kujataani Tunumilu SAR-imi qulimiguulinnik upalungaarsimatitsinermik nassuiaateqarfiusussamik suliaqarnissamut suliakkerneqarpoq, taakkununga tamatumunnga atatillugu aningaasartuutininik taakkulu Namminersornerullutik Oqartussat naalagaaffiullu akornanni agguagaanerannik naliliinerit ilaallutik.

Suleqatigiissitaq katitigaanermi Illersornissamut Ministeriaqarfimmit (siulittaasooq), Statsministeriaqarfimmit, Namminersornerullutik Oqartussanit, Aningaasaqarnermut Ministeriaqarfimmit, Inatsisunik Atortitsinermut ministeriaqarfimmit, Aningaasaqarnermut Inuussutissarsiornermullu Ministeriaqarfimmit, Angallannermut Nukissiuuteqarnermullu Ministeriaqarfimmit, Illersornissamut Aqutsisoqarfimmit, Kalaallit Nunaanni Politimestereqarfimmit aamma Upalungaarsimanermut Aqutsisoqarfimmit (allattoqarfik) ilaasortaaffigineqarpoq.

Suleqatigiissitaq marlunnik ataatsimiititaliaaraqarluni sulivoq, taakkunanilu Kalaallit Nunaanni upalungaarsimanerup tamakkiisup ataqatigiinnera aammalu SAR-imi qulimiguulinnik upalungaarsimatitsineq sammineqarput.

Suleqatigiissitaq suliani naammassillugu 1. marts 2006-imi nassuiaat (matuma kingorna nalunaarusiaq SAR-06-imik taagorneqartoq), 2006-imi januaarimi ulluleneqartoq, upalungaarsimanerup tamakkiisup ataqatigiinnerannik nassuiaateqarfiusooq statsministerimut aamma Naalackersuisunut siulittaasumut nassiuppaa, tassanilu pineqartut tassaapput suliassaqarfinni ataasiakkaani upalungaarsimanermi killiffiit aamma Kalaallit Nunaanni SAR-imi qulimiguulinnik upalungaarsimatitsineq, tassunga angallasseriaatsip allanngortinneqarnera eqqarsaatigalugu Kalaallit Nunaata Kujataani Tunumilu upalungaarsimatitsineq ilaallutik.

SAR-imi qulimiguulinnik upalungaarsimatitsineq eqqarsaatigalugu suleqatigiissitaq naliliivoq, Namminersornerullutik Oqartussat angallasseriaatsimik allannguinerat Kalaallit Nunaata Kujataani Tunumilu imaluunniit Kalaallit Nunaata sinnerani SAR-imi qulimiguulinnik upalungaarsimatitsinermut kingunerluuteqarsimanngitsoq, tamatumani naatsorsuutigineqarluni Danmarkimi naalackersuisut aamma Kalaallit Nunaanni Naalackersuisut akornanni isumaqatigiissut 30. marts 2001-imeersoq piviusunngortinniarlugu Namminersornerullutik Oqartussat sulinerat ingerlaannartoq i, taamaalillunilu Namminersornerullutik Oqartussanut naammaginartumik Kalaallit Nunaata Qeqqani aamma Qeqertarsuup Tunuani SAR-imik upalungaarsimatitsinerup ingerlanneqarnera qulakkeersimallugu.

Suleqatigiissitaq sulineranut atatillugu Namminersornerullutik Oqartussanit nalunaarutigineqarpoq, Kalaallit Nunaanni imartanilu Kalaallit Nunaannut avatangiisuni ajunaarnerit amerlangaatsiartut qanoq iliorluni ikilisarneqarsinnaanersut misissussallugu pisariaqartoq.

Suleqatigiissitamit tamanna isumaqatigineqarpoq, tamatumunngalu atatillugu inassutigalugu Kalaallit Nunaanni imartanilu Kalaallit Nunaannut avatangiisuni ajunaarnerit SAR-imik atuiiffiusut amerlassusaat misissoqqissaarneqassasut, tassunga ilanngullugu suliniutit suut ajunaarnerit

¹ SAR: Search and Rescue, ujaasineq annaassiniarnerlu.

amerlassusaannut apparsaanermut taakkulu kingunerisartagaannik annikillisaanermut atorneqarsinnaanersut naliliiffigineqassalluni.

1.2 Kalaallit Nunaanni SAR-imik suliassa qarfiup iluani ajunaartarnerit pillugit suleqatigiissitamik pilersitsineq.

Naalackersuisunut siulittaasup aamma Statsministerip 2006-imi majimi nassuiaat suleqatigiissitallu inassutaat tunngavigalugit Illersornissamut Ministeriaqarfik qinnuigaa, Namminersornerullutik Oqartussat suleqatigalugit Kalaallit Nunaanni imartanilu Kalaallit Nunaannut avatangiisuni ajunaartarnerit SAR-imik atuiffiusut amerlassusaat misissoqullugit, tassunga ilanngullugu suliniutit suut ajunaartarnerit amerlassusaannut apparsaanermut taakkulu kingunerisartagaannik annikillisaanermut atorneqarsinnaanersut naliliiffigeqqullugu.

Suleqatigiissitamut sukumiisumik suliassatut suliakkiissutigineqarput:

- SAR-imik suliassa qarfiup iluani Kalaallit Nunaanni imartanilu Kalaallit Nunaannut avatangiisuni ajunaartarnerit pillugit misissueqqissaarnissaq
- suliniutinik aalajangersimasunik ajunaartarnerit amerlassusaannut apparsaanermut taakkulu kingunerisartagaannik annikillisaanermut atorneqarsinnaasunik siunnersuusiornissaq
- suliniutini ataasiakkaani kingunerisassatut aningaasartuutissatullu naatsorsuutigineqartunik naliliinissaq

Suleqatigiissitap kissaatigineqartutut suleqatigiissitami misissukat inassuteqaatillu pillugit nassuiaasiorluni sulinini naammassivaa. Nalunaarusiaq Illersornissamut ministerimut aamma Naalackersuisut siulittaasuannut isummorsorfigisassangorlugu aalajangiiffigisassangorlugulu saqqummiunneqassaaq.

Suleqatigiissitap Illersornissamut Ministeriaqarfimmit (siulittaasoq), Namminersornerullutik Oqartussanit, Aningaasaqarnermut Ministeriaqarfimmit, Søfartsstyrelsimit (Aningaasaqarnermut Inuussutissarsiornermullu Ministeriaqarfik), Statens Luftfartsvæsenimit (Angallanermut Nukissiuuteqarnermullu Ministeriaqarfik), Kalaallit Nunaanni Politimestereqarfimmit, Upalungaarsimanermut Aqutsisoqarfimmit kiisalu Illersornissamut Aqutsisoqarfimmit (allattoqarfik) aallartitanit ilaasorta qarpoq.

1.3 Tunngavissat, killilersuutit nassuiaatillu il.il.

Nassuiaammi matumani nalunaarusiaq SAR06, aammalu suli siusinnerusukkut nalunaarusiarineqartoq Kalaallit Nunaanni qulimiguulinnik upalungaarsimatitsineq pillugu nalunaarusiaq 2000-imi februaarimeersoq, pissusissamisoortumik aallaavigineqarput. Taamaattumik SAR-imik upalungaarsimatitsinermi atuuttumi akisussaaffinnik agguataarisimaneq, ilusiliineq, isumalluutit sumiiffiillu nassuiaammi matumani misissuiffigineqanngillat, kisiannili pisariaqarfiisigut nassuiarneqarlutillu eqqaaneqartarlutik.

Nassuiaammi matumani pisimasut SAR-imut attuumassuteqartut, 2004-mi, 2005-imi aamma 2006-imi Grønlands Kommando-mi (Maritime Rescue Coordination Center – MRCC – Grønnedal), Statens Lufthavnsvæsen-imi (Rescue Coordination Center - RCC - Kangerlussuaq) aamma Kalaallit Nunaanni Politimestereqarfimmi nalunaarsorneqarsimasut pineqarput, tassalu pisimasut katillugit 268-it. Pisimasut kisitsisinngorlugit amerlassusaat, taamatullu taakku nunami sumiiffinnut agguataarsimanerat ukiumiit ukiumut allanngorartussaapput. Kisitsisinngorlugit amerlassusiliunneqartut allanngorarnerisa nassuiaammut sunniutissaat annikillisarniarlugit, aammalu pisartut tamakkiisumik isigalugit eqqornerusumik takussutissinniarlugit suleqatigiissitap aalajangerpoq, pisimasut ukiunut ataasiakkaanut agguarnagit ukiut pingasut ingerlanerini pisimasut piffissami ataatsimoortumik pisimasutut isiginiarlugit.

Pisimasut tassaapput SAR-imik upalungaarsimanermik atuiffiusut. Taamaattumik pisimasut amerlassusaat ajunaarnerpiaallu amerlassusaat assigiisinneqarsinnaanngillat, pisumili

ajunaartoqarsimasinnaammat, pisimasut amerlassusaat soqutiginaatillit isigineqarput. Assersuutigalugu umiatsiami motoorimik unittoorneq tikingitsoornermik kinguneqarsimasinnaavoq, tamannalu pissutigalugu SAR-imik upalungaarsimaneq atorneqarsimasinnaavoq, naak tassani ajunaartoqanngikkaluortoq, kisiannili inuk qiusimappat imaluunniit imaanut nakkarsimappat, tassani ajunaarneq pineqassaaq.

Taamaattumik suleqatigiissitap SAR-imik upalungaarsimanermik atuinnermut peqquutasut tamakkiisut, suliniutissanik pisunik taamatullu ajunaartut amerlassusaannik ikilisaanissamut iluaqutaasinnaasunik siunnersuuteqarsinnaanissani siunertaralugu qulaajarneqarnissaat naleqqunnerpaatut isigisimavaa.

Ajunaarnerit toqumik kinguneqarsimatillugit toqussutaasup qiunertut ipinertulluunniit nalunaarsorneqarnerata saniatigut paasissutissanik allanik ataatsimiititaliaq pissarsisinnaasimanngilaq. Ataatsimiititaliap ilisimaarilluarpaa toqussutaasoq toqqaannangitsumik peqquteqarsimasinnaammat, soorlu naleqqutinngitsumik pissusilersorneq, tassunga ilanngullugu imigassartorsimaneq peqquutasimasinnaalluni. Suleqatigiissitarli toqussutaasup toqqaannangitsumik peqquteqarsimasinnaanera sukumiinerusumik uppernarsisinnaasimanngilaa, taakku nalunaarsukkani allasimanngimmata, taamaattumillu toqussutaasut imigassartorsimanermik peqquteqarnerat misissuinerimi immikkut ilaatinneqanngilaq.

1.4 Misissueriaaseq aamma ajunaartarnerit pillugit misissuinerup aqqissuussaanera.

Kapitali 3-mi pissutsit, Kalaallit Nunaata nunataanut, annaassiniartarnermut peqqinnissaqarfimmullu tunngasut, nalunaarummut matumunnga attuumassuteqartut nassuiarneqarput, pissutsit ullumikkut Kalaallit Nunaannut atuuttut immikkoortut inerniliiffigineqarneri naggasiutigineqarlutik.

Kapitali 4-mi, "pisarsimasunik misissueqqissaarneq"-mi, pisartut SAR-imut attuumassuteqartut katillugit 268-it kisitsisitigut paasissutissartaat sammineqarput, ilaatigut pisimasup sumi pisimanerata, pisut arlallit innuttaasullu amerlassusaasa akornanni ataqatigiinnersut, pisimasup qanoq ittuunerata aammalu peqquutasut suunerisa paasiniarneqarnissaat siunertarineqarluni. Immikkoortut ataasiakkaat paasiuminarsarniarlugit kisitsisit titartaganngorlugit nunallu assingi atorneqarput. Aamma pisariaqartitsineq malillugu kapitalimi kisitsisitigut inerniliussanut naliliinerit oqaaseqaatillu saqqummiunneqarput.

Kapitali 5-mi peqqussutit maleruagassallu Kalaallit Nunaannut atuutsinneqartut nassuiarneqarput misissuiffigineqarlutillu. Tassanissaaq inatsisitigut tunngaviusuni atuuttuni naapertuutinngissinnaasut suussusersiorneqarput.

Kapitali 6, "Inerniliineq", kapitalini 3-miit 5-imut misissuinerit tunngavigalugit suleqatigiissitap inerniliinerinik imaqarpoq.

Kapitali 7-mi, "Isumaliutersuutit"-ni, (pinaveersaartitsilluni) suliniutinut siunnersuutit aamma suliniutit kingunerisassa, sapinngisamillu aningaasartuutissatut naatsorsuutigineqartut saqqummiunneqarput.

Kapitali 8 "Inassuteqaatit", kapitalimi 6-mi inerniliinerit aamma kapitali 7-mi isumaliutersuutit tunngavigalugit suliniutissanik aalajangersimasunik, ajunaartarnerit ikilisinneqarnissaannut ajunaartarnerillu kingunerluutaannik annikillisaanermut iluaqutaasussanik siunnersuuteqartoqarpoq.

Kapitali 9-mi, "Ersarinnerulersitsineq"-mi, pisartut SAR-imut attuumassuteqartut amerlassusaannik, nunanut allanut nunap sananeqaataasigut assersuunneqarsinnaasunut naleqqiussilluni ersarinnerulersitsiniarneq pineqarpoq.

Kapitali 2: Eqikkaaneq

Kalaallit Nunaanni nunap sananeqaataa silallu pissusai pinngortitami angalanermi qanorluunniit ittumi unammilligassaapput, pissutsillu taamaattut atortussat, misilittagaqarneq pilersaarusiornerlu eqqarsaatigalugit immikkut eqqumaffiginiagassaapput. Ajunaartoqassagaluarpat pissutsit taakku aamma annaassiniarnermut upalungaarsimanermut immikkut ittumik piumasaqaateqarfiupput, tamakkulu siornatigut nalunaarusaasarsimasuni Kalaallit Nunaanni ikiorserneqarnissamut pisariaqartitsineq naammassiniarlugu naammattumik nalilersuiffigineqarsimapput.

2002-mi aamma 2005-imi peqqinnissamut upalungaarsimanermi suliassaqarfinnik, upalungaarsimanissamut tamakkiisumut atatillugu naatsorsuutigineqartunik naammassinnissinnaajumalluni immikkut eqqumaffigineqartariaqartunik ersarinnerulersitsisunik annertuunik misissueqqissaartorqarpoq nalunaarusiortoqarlunilu.

Peqqissutsimut pisortaqrarfiup 2007-imi martsimi ilisimatitsissutigaa, peqqinnissaqarfiup ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimasuutitaata inerisaqqinnissaanut pisariaqartitat pillugit isummernissamut tunngavissiamik suliaqartussamik suleqatigiissitamik pilersitsisoqartoq.

Tamaalilluni suliassaqarfik ersarissivoq aammalu suliniutigineqartariaqartut suussusersineqarput. Taamaattorli Namminersornerullutik Oqartussat ilisimatitsissutigaa suliniutigineqartussatut inassutigineqartut suli tamakkiisumik piviusunngortinneqanngitsut. Tamatumani pineqarput:

- Peqqissaavinni sulisut pikkorissartinneqarnissaat ilinniaqqiffissanilu ilinniartinneqartarnissaat.
- Ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimanermi suleqatit peqatigalugit sungiusarnernut peqataaneq.
- Annertuumik ajunaartoqartillugu imaluunniit ajunaarnersuaqartillugu ikiorserneqartarnissamik isumaqatigiissuteqarneq.
- Nunat assigiingitsut akornanni angallannermi mittarfinni ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimasuutitaqarnerup pitsanngorsarneqarnissaa.
- Ajunaarnersuaqartillugu atortussamik najugaqarfinnut agguaassassamik assigiissaarinissaq.

Oqaatigineqarsinnaavoq innuttaasut amerlassusaat pisartullu amerlassusaat ataqatigiimmata, sumiiffinni nikingasoqarsinnaalluni. Taamatuttaaq oqaatigineqarsinnaavoq pisartut amerlanersaat sinerissamut qanittuni pisarmata, aammalu pisunut pequtaasartut pingaartumik tassaasarmata angallatinik mikisunik umiatsianilluunniit angalanermi motorinik aserortoernerit imaluunniit silarlunera.

Malittarisassat, Kalaallit Nunaanni pinngortitami angalanermi isumannaassusissamik siunnerfeqartut iluarsaatat pigineqanngitsut paasineqarpoq. Taamatuttaaq ajunaalernerme raadiukkut attaveqarfissaq ajunaalernermilu kalerrisaarutit atorineqarnissaanut maleruagassamik tamakkiisunik pigisaqartoqanngitsoq paasineqarpoq.

Ataatsimut isigalugu suleqatigiissitap naliliinera naapertorlugu Kalaallit Nunaanni ajunaartarnerpassuit inatsisinik sukaterinerinnakkut aaqqiiffigineqarsinnaanngillat. Isumannaallisaaasarnermut kulturi pinngortitamilu angalanermut isummertarneq allanngortinniarlugu annertuumik, ataavartumik piffissarlu ungasissoq eqqarsaatigalugu suliniuteqarnissaq pisariaqartinneqarpoq. Tamatumani aamma paasititsiniaanerit assigiinngitsut maleruagassamik iluarsaatanik tapertaqartinneqarnissaat, aammalu sillimasiinermit isumannaallisaaanermullu atortunut pisariaqartinneqartunut Namminersornerullutik Oqartussat toqqaannartumik tapiisarnerisigut imaluunniit aningaasartuutissanut akikillisaanikkut aningasaliisoqarneratigut nammineq allallu isumannaatsuunissaanut kajumissutsip annertusarneqarnissaa pisariaqartinneqarpoq.

Taamaattumik suleqatigiissitap inassutigaa suliniutinik, piffissamisivisuumi eqqarsartaatsimik sunniinissamik siunertaqartut, inatsisinik pisariaqarfiisigut iluarsaatanik ilaqartinneqartut aallartinneqassasut.

Kapitali 3: Kalaallit Nunaata nunataani pissutsit, Kalaallit Nunaanni SAR-imut akisussaaffik, aaqqissugaaneq isumalluutillu

3.1. Kalaallit Nunaata nunataani pissutsinut nassuiaatit

Kalaallit Nunaata nunataa annertooujussuavoq (2,127,600 km²)². Kalaallit Nunaanni Nunap Isua kujasinneraavoq, kiisalu Oodaap Qeqertaa avannarlarsaalluni. Sermersuup portunersaa immap qaaniit 3000 meterit missaannik portussuseqarpoq, sinerissalu sermitaqanngitsup ataannangajattumik avatangiisup tungaanut sivingasumik pukkilliartorluni. Kalaallit Nunaat qeqertarpaanik ungaluneqarsimavoq, sineriak takisooujussuannorlugu inissitersimasunik.

Imarsiortut nalaassinnaasaminnut angallammut, inuttaanut immaqalu ilaasuinut sunniuteqarsinnaasunut sillimasussaapput. Kalaallit Nunaata imartaatigut angalaneq Danmarkip imartaani angalanermit allaanerungaatsiarpoq. Taamaattumik umiarsuit naalagaat angalasullu allat, Kalaallit Nunaanni pissutsinut immikkut ittunut ilisimaarinninngitsut isumannaatsumik angalassagunik immikkut ittunik unammilligassaqarput.

Taamatuttaq inuit Kalaallit Nunaanni pinngortitami nunami angalasut issittup silaannaanut allanngorartorujussuarmut ilaanneeriarlunilu atoruminaattartumut piareersimasussaapput, taamatullu pinngortitaq nunallu sanna namminerpiaq unammilligassanik annertuunik naapitassaqarfiusarluni. Kalaallit Nunaat ilaatigut sermersuarmik qaqqanillu akunneqarpianngitsunik sermersuarmik avatangiisunik sananeqaateqarpoq, qaqqallu taakku aqqutigalugit sermit iigartartut sikorsuarnik Kalaallit Nunaata kangerluinut imartaanullu aniatitsisarput. Taamatut ulorianartorsiornerit assigiinngitsorujussuarnit pilersarput, tamatumani pineqarput issi sakkortoq, qaqqat quasattut sikunillu qallersimasut, anorersuit tassangaannaq takkuttartut sakkortuullu, putserujussuarternera il.il. Taamaattumik sukkuilluunniit angalanaraanni atortussanut, attaveqaateqarnermut atortunut, oqorsaatinut, pilersaarusiornermut timilu atorlugu iliuuseqarnissamat immikkorluinnaq ittunik piumasaqaateqartoqartarpoq, piumasaqaatillu taamaattut sillimaffiginngikkaanni ajorluinnartunik pisoqarsinnaavoq.

Raadiukkut attaveqaatit, qaammataasatigut nassitsissutaanngitsut silaannaap pissusianik kajungerisamillu akornusersorneqarsinnaapput. Sinerissat qaqqartuut, pingaartumik allorniusani avannarpasissuniittut qaammataasatigut attaveqaatinut sunniuteqarsinnaapput, qaammataasap tigusisussallu akornanni isikkivinnik mattussisinnaasaramik. Saviup kajungerisaa atorlugu pujorsiutit atorsinnaajunnaarsinnaapput, aammalu pujorsiutit kaavittumik aqutat tatiginarunnaarsinnaallutik.

Immap isorartunerujussua aammalu sinerissap Kalaallit Nunaannik avatangiisup qaqqartuup isorartunera peqqutigalugu Kalaallit Nunaata sineriaani sumiiffinni amerlasuuni imartaq tulleriiaartumik, ataqatigiissumik tamakkiisumillu uuttortagaanngilaq.

Kalaallit Nunaata silaannaa allanngorartuavoq assigiinngisitaartorujussuullunilu. Tamanna Kalaallit Nunaata allorniusat 24-t angullugit isorartussuseqarneranik peqquteqarpoq, tassalu kujataani Atlantikup imartaanit nerumittumik anorituumillu silaannalimmiit avannamut issittup imartaanut nillertumut. Tamatuma saniatigut ukiup qanoq ilinerata ilisarnaataanik sila allanngorartarpoq. Aasaanerani pujoq Kalaallit Nunaata imartaani nalliusimaarajuttarpoq, pingaartumillu sumiiffinni sikorsuaqartartuni pujorajuttarluni.

² Danmark 43.098 km²-inik annertussuseqarpoq

Sinerissami sermersuaq peqqutaalluni najukkani ataasiakkaani anorit aporaaffiisa sumiiffinnut nalliuttarnerini anori sakkortutsissinnaasarpoq. Anorit aporaaffiisa pilernerini akuttunngitsunik nittaalartarpoq siallerluniluunniit. Anorit aporaaffii siumut ilisimareerneq ajornanngillat, kisiannili sumiiffinni arlalinni sila allanngoriataarsinnaasarpoq, tamanna siumoortunik ilisimareerneqarsinnaasannngimmat. Kangerlunni sermeq nilleqisoq immallu qaava assersuutigalugu anorersuarnik pilersitsisinnaasarput.

Sumiiffinni tamani Kalaallit Nunaata imartaa ukiukkut sikutanitsitersinnaasarpoq, aammalu sumiiffinni tamangajanni ukioq kaajallallugu immap sikua sinerissami aal akkaasutut assigiinngitsunik annertussuseqarluni nalliussimaarsinnaasarpoq, sinerissami sikutut aal akkaasutut, aammalu taakku sinerlugit kiisalu ikerasanni, kangerlunni kangerliumanerilu sikujaasuni nalliussimaarsinnaasarluni. Ukiuunerani Kalaallit Nunaata Kitaata Avannaani siku 60-100 cm-inik issussuseqalertarpoq, aammalu Kalaallit Nunaata avannaarsuani 2 meterit missaannik issuseqalertarluni. Siku februaarimi marsimilu annertunerpaasarpoq, tamatumalu kingorna annertusiartornera seqinermit unitsinneqartarluni. Maajip aallartinnerani siku saaliartoqqilertarpoq, tamannalu juuli aggustilu ilanngullugit ingerlaannartarluni.

Sikut ingerlaartut tassaapput immap sikui qanorluunniit isikkoqartut siaruarsimassuseqartullu. Sikut ingerlaartut siaruarsinnaanerannut ukiup qanoq ilinera apeqqutaasarpoq, kisiannili ukiumiit ukiumut qaammatip ataatsip iluani assigiinngitsorujussuarnik pissuseqarsinnaallutik, taamatullu nalunaquttap akunnerisa ikittunnguit ingerlanerinnaanni siaruarsimassutsimikkut eqimassutsimikkullu annertuumik allannguuteqarsinnaallutik.

Qeqertarsuup Tunuani Avannaanilu, kiisalu Tunumi iluliaqangaatsiartarpoq, aammalu Kalaallit Nunaata Kitaata kujataani kangerlunni annikinnerusunik iluliaqartarluni.

Kalaallit Nunaanni innuttaasut illoqarfanni 18-ini aamma nunaqarfanni 60-ini, sineriak sinerlugu siassimasuni najugaqartiterput. Illoqarfiit nunaqarfiillu akunnerminni aqqusineqanngimmat qimuttuitsulluunniit aqquteqanngimmata, Kalaallit Nunaanni angallatigineqartartut taamaallaat tassaasarput timmisartut, qulimiguullit, umiarsuit, angallatit mikisut, umiatsiat aammalu sumiiffiit ilaanni qimussit qamuteralaallu. Illoqarfiit 16-it umiarsualiveqarput, kiisalu nunaqarfiit tamangajammik tulattarfeqarlutik. Kalaallit Nunaanni inuit 57.000-it missaanniipput, taakkunannga amerlanerit Kalaallit Nunaata Kitaani najugaqarlutik.

3.2 Nunap pissusaa pillugu inerniliineq

Kalaallit Nunaata nunataa tassanilu pinngortitaq qanorluunniit iliorluni angalanermi unammillernartuuvoq. Silaannaap nillernerani aammalu silap allanngujanera peqqutaallutik pisoq, Danmarkimi suunngitsutut isigineqarsinnaagaluortoq ajunaarujussuarnermik kinguneqalertorsinnaavoq. Taamaattumik ajunaarnissat pinngitsoortinniarlugit atortunut, attaveqaatinut atortunut, sillimareersinnaanermut pilersaarusiornermullu eqqanaarsarnissaq immikkut piumasaqaateqarfiuvoq. Ajunaartoqassappalli ajunaarnerit isumagineqarnissaannut upalungaarsimaneq taamatut piumasaqaatinik immikkut ittunik piumasaqaateqarfiuvoq.

3.3 Annaassiniarnissamut upalungaarsimaneq

3.3.1. SAR-imut pingaarnertut akisussaaffik

Danmark nunat tamat akornanni imarsiorneq silaannakkullu angallanneq pillugu isumaqatigiissutinut arlalinnut atsioqataasutut, ujaasisarnernik annaassiniartarnernillu (SAR) aqqissuussinissamut pissusaavoq. Tassani annaassiniartartussat ilusilerikkat piumasaqaatigineqanngillat, kisiannili umiarsuarnik timmisartunillu ajunaartoqartillugu isumalluutit atoriaannaat annaassiniarnermut ilaatinneqarnissaat pissusaaffigineqarpoq.

Kalaallit Nunaanni SAR-ip aqqissuussaana "Kalaallit Nunaanni ujaasisarneq annaassiniartarnerlu SAR-Kalaallit Nunaat" pillugu quppersakkami, Grønlands Kommando-mit saqqummersinneqartumi nassuiarneqarpoq. Quppersakkami allassimavoq Kalaallit Nunaanni ujaasisarnerit annaassiniartarnerillu

(SAR) naalagaaffiup isumagisassarigai, aammalu Kalaallit Nunaanni SAR-imik upalungaarsimanermik pilersitsinermit, kiisalu SAR-imik suliaqarnermut atatillugu aningaasartuutit akilerneqartarnerinut akisussaaffik pingaarnaq ukunannga tigummineqartoq:

- Timmisartuni ajunaalersunut tunngatillugu Assartuinermit Nukissiuuteqarnermullu Ministeriaqarfik (Statens Luftfartsvæsen/Naviair – Timmisartunut isumannaallisaavik (Flyvesikringstjenesten), , tamatumani ikiuniarnerit sumi ingerlanneqarsimanerat atortullu suut atornerqarsimanerat apeqqutaatinnagu.
- Umiarsuarnut ajunaalersunut tunngatillugu Aningaasaqarnermut Inuussutissarsiornermullu Ministeriaqarfik (Søfartsstyrelsen), , tassanili najukkat imartaanni sullissinerit annikitsut, Inatsisunik atuutsitsinermit Ministeriaqarfiup akisussaaffigisai pineqanngillat.
- Nunami ajunaalersunut kiisalu najukkat imartaanni sullissinerit tunngatillugu Inatsisunik atuutsitsinermit Ministeriaqarfik (Kalaallit Nunaanni Politimestereqarfik).

3.3.2 Imaani annaassiniartarneq (MRCC)

Grønlands Kommando (Maritime Rescue Coordination Center – MRCC – Grønødal) imaani annaassiniartarnerit aqutsisutut akisussaasuvoq, tassalu umiarsuarnit, imaluunniit immap qaani ajunaalersunik ujaasinerit annaassiniarnerillu qanorluunniit ittut tassani pineqarput, tamatumani ikiuniarnerit imaaniit, silaannarmiit nunamiilluunniit ingerlanneqarsimanersut apeqqutaatinnagu.

3.3.3 Timmisartunit annaassiniartarneq (RCC)

Naviair - Timmisartunut isumannaallisaavik (Flyvesikringstjenesten) (Rescue Coordination Center - RCC - Kangerlussuarmiittoq) timmisartunit annaassiniartarnerit aqutsisutut akisussaasuvoq, tassalu timmisartunit ajunaalersunik ujaasinerit annaassiniarnerillu qanorluunniit ittut tassani pineqarput, tamatumani ikiuniarnerit imaaniit, silaannarmiit nunamiilluunniit ingerlanneqarsimanersut apeqqutaatinnagu.

3.3.4 Najukkani annaassiniartarneq (PM)

Kalaallit Nunaanni Politimestereqarfik najukkani imartani ujaasisarnerit annaassiniartarnerullu aammalu nunami ujaasisarnerit annaassiniartarnerullu (najukkani annaassiniartarneq) aqutsisutut akisussaasuvoq.

3.3.5 Isumalluutit SAR-imik upalungaarsimanermut piareersimasuusut

Qoppersakkami "SAR-Kalaallit Nunaat"-ni allassimavoq, suleqatigiinnik SAR-imik sullissinerni isumaginnittussanik, Kalaallit Nunaanni ujaasinerinnarnik annaassiniarnerinnarnillu suliaqartussatut pilersinneqarsimasunik, ilusilerneqarsimasunik atornerqartartunillu soqanngitsoq. Kisiannili isumalluutit ataavartunik imaluunniit pisariaqarneratigut ikiuttartunik, SAR-imik sullissinerit atatillugu atornerqarsinnaasunik peqarpoq, soorlu:

- Umiarsuit qulimiguullillu sakkutuunit imarsiortunit pigineqartut.
- Politiit angallataat.
- Danskit naalagaaffiata umiarsuai.
- Angallatit allat, sumiissutsiminnik paasissutissiinissamik pisussaaffeqartut (GREENPOS).
- Umiarsuit angallatillu attartukkat.
- Sakkutuut timmisartortartut timmisartui.
- Timmisartuutileqatigiiffiit namminersortut timmisartui, taakkununga qulimiguullit SAR-imut atugassatut aalajangerneqarsimasut.³

³ Namminersornerullutik Oqartussat qulimiguullimik S-61-imik, Kalaallit Nunaata Qeqqani Qeqertarsuullu Tunuani SAR-imut atugassatut inissisimaffissaanik Air Greenland A/S-imut isumaqatigiissuteqarpoq (taannattaarlui ilaasunik angallassinerit atornerqarpoq. Qulimiguullik nalunaquttap akunnerata ataatsip iluani aallariataarnissamut upalungaarsimasuvoq. Qulimiguullik Nuuk aallaavigalugu angalatinnerqarpoq. Air Greenland A/S aamma qulimiguullimik S-61-imik Narsarsuarmiititaqarpoq, nunap immikkoortuani tassani ilaasunik angallassinerup saniatigut qulimiguullimut SAR-imut ikiunnissamut sillimmataasumik.

- Qimussimik nakkutilliisut SIRIUS.

3.3.6. Kommunit

Qatserisartoqarfiup, kommuninit oqartussaaffigineqartup Namminersornerullutik Oqartussat imaluunniit naalagaaffimmi oqartussaasut sinnerlugit SAR-imik upalungaarsimanermit atatillugu arlalinnik suliaqartarnera oqaluttuarisaanermik tunngaveqarpoq. Qatserisartoqarfik ilaatigut pisut ilaanni nunami imaanilu annaassiniarnermit ujaasinermullu atatillugu politiinut ikiuuttarpoq, taamatullu pisut ilaanni assersuutigalugu napparsimasunik nuussilluni angallassinernut pinasuartumillu angallassinernut atatillugu Namminersornerullutik Oqartussanut (Peqqinnissaqarfimmut) sullissisarluni.

3.4 Annaassiniarnissamut upalungaarsimanermit inerniliineq.

Annaassiniarnissamut upalungaarsimanermit Kalaallit Nunaanni sullissisut attuumassuteqartut tamarmik ilaapput, aammalu ataqatigiissaarinermit suleriaatsinik, kikkut suliassanut assigiinngitsunut akisussaasuunerannik ersersitsisunik pilersitsisoqarsimavoq.

Periaatsit, taakkununga Kalaallit Nunaanni ujaasisarnermit annaassiniarnermullu SAR-imik upalungaarsimanissamut inatsisitigut tunngaviusut ilaallutik, qulimiguullit pillugit nalunaarusiami (2000-imeersumi) aamma nalunaarusiami SAR06-imi sukumiisumik nassuiarneqarput. Taakkunani ilaatigut SAR-imik upalungaarsimaneq naammaginartutut isigineqartoq inerniliissutigineqarpoq. Tassalu annaassiniarnissamut upalungaarsimaneq atorsinnaasutut, aammalu pilersut isumaginissaannut naleqquttutut naliliiffigineqarpoq, nalunaarusiamilu matumani misissoqqissaagassatut tunngavigineqartussaani.

3.5 Peqqinnissamut upalungaarsimaneq

Peqqinnissamut upalungaarsimaneq annaassiniarnissamut upalungaarsimanermit tamakkiisumut pingaarutilimmik inissisimavoq, ajunaarnerillu pisarsinnaasut sunniutaannik annikillisaaniarnermit atatillugu peqqinnissaqarfik sullissisuuvoq pingaaruteqartoq. Taamaattumik peqqinnissaqarfik sullissisussatut allatulli pisariaqartunik piginnaasalinnik peqartariaqarpoq, aalajangersimasunik suleriaaseqartariaqarluni, aalajangersimasunik periaaseqartariaqarluni aammalu atortoqartariaqarluni, taamaallilluni annaassiniarneq tamakkiisumik ingerlassinnaassallugu.

Peqqinnissamut upalungaarsimaneq naalagaaffimmit isumagineqarsimalluni 1. januar 1992 aallarnerfigalugu Namminersornerullutik Oqartussanit isumagineqartussanngorluni nuunneqarpoq (inatsit nr. 369, 6. juni 1991-imeersoq). Peqqinnissaqarfik maanna peqqinnissaqarfiup aqunneqarnera aaqqissuussaanelalu pillugit Inatsisartut peqqussutaat nr. 3, 23. maj 2000-imeersoq aamma peqqinnissaqarfiup sullissinera il.il. pillugit Inatsisartut peqqussutaat nr. 15, 6. november 1997-imeersoq tunngavigalugit ingerlanneqarpoq.

3.5.1 Pikkorissartitsisarnerit ilinniartitseqqittarnerillu.

Kalaallit Nunaanni ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimaneq pillugu Namminersornerullutik Oqartussat nassuiaataat 2002-meersoq (matuma kinguliani nassuiaat 02-mik taagorneqartoq) naapertorlugi 2002-mi piumasarineqarpoq, pikkorissartitsinernik siunnerfeqartunik ingerlatsisoqassasoq, aammalu sulisut ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimanermit ilinniarteqqinneqassasut, soorlu ukununga tunngasunik: napparsimmaviup upalungaarsimanissaa, ajunaarnersuaqartillugu napparsimmaviup inunnik tigooqqaanissaa, ikiueqqaarfissami upalungaarsimanissamut pikkorissartitsisoqarnissaa, katsorsaanerup ataqatigiissaarneqarnissaanut pikkorissartitsisoqarnissaa, tarnikkut ikiueqqaarnissamut upalungaarsimanissamut pikkorissartitsisoqarnissaa, kiisalu ajornartoortoqartillugu upalungaarsimasoqartillugu aqutsinissamut aaqqissuussinissamullu pikkorissartitsisoqarnissaa.

Peqqissutsimut Pisortaqarfimmiit 'Kalaallit Nunaanni ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimaneq – peqqinnissamut upalungaarsimanerup killiffia pillugu allakkiaq'-mi, 21. november 2005-imeersumi

ilisimatitsissutigineqarpoq, peqqinnissaqarfimmi sulisut anguniagaqarfiusunik pikkorissartinneqarsimangitsut ilinniarteqqinneqarsimangitsullu.

Nalunaarusiami SAR06-imi ilisimatitsissutigineqarpoq, Namminersornerullutik Oqartussat ajunaarnersuaqarnissaanut il.il. upalungaarsimanermi sulisut attuumassuteqartut ilinniarteqqinneqarnissaannut aningaasanik illuartitsisoqarnissaa siunnerfigigaat, aammalu ilinniartitseqqittarnerit ilinniartitseqqinnissat ingerlanneqassasut, najukkanilu ajunaarnersuaqarnissaanut suleqatigiinnermut ilaasut sungiusarnissaannut piffissaliussasat aalajangersarneqassasut. Peqqissutsimut Pisorta qarfiup 2007-imi marsimi ilisimatitsissutigaa, suleqatigiissitamik, ilinniartitseqqinnissanut aammalu ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimaneq ajunaarnersuaqarneranilu suliaqarnermik sulisut ilinniarnermik nangitsiffiusumik ingerlatsinissaanni siunertanik aningaasaqarnermillu nassuiaasusunik pilersitsisoqartoq.

3.5.2 Nakorsanik suleqatigiinnik aallartitsisarneq

Nassuiaat 02-mi Namminersornerullutik Oqartussat ilisimatitsissutigaa, Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfiup napparsimasunik Rigshospitalimi, kiisalu danskit napparsimmaviini allani passussinissaq pillugu isumaqatigiissuteqarsimasut.

Peqqissutsimut Pisorta qarfimmiit 'Kalaallit Nunaanni ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimaneq – peqqinnissamut upalungaarsimanerup killiffia pillugu allakkiq'-mi, 21. november 2005-imeersumi ilisimatitsissutigineqarpoq, annertuumik ajunaartoqartillugu imaluunniit ajunaarnersuaqartillugu nakorsanik suleqatigiinnik ikiuuttussanilluunniit allanik Rigshospitalimiit aallartitsisarneq pillugu isumaqatigiissusiortoqarsimangitsaq. Taamatut pisoqartillugu suleqatigiinnik ikiuuttussanik Dronning Ingridip Napparsimmavissuaniit aamma/imaluunniit Kalaallit Nunaanni peqqissaaveqarfinit allanit aallartitsisarneq pisariaqartinneqarnerisq Pisorta qarfimmiit naliliiffigineqartassaaq. Nuummi politeqarfimmi qitiusumik aqutsivimmik pilersitsisoqarsimavoq, tassanngaanniillu annertunerusunik ajunaarnersuaqartillugu ajunaarnersuarmut atatillugu aqutsisoqartassaaq. Tassani assartuinissamut periarfissat pigineqareersut aqunneqartassapput, aammalu politiini oqartussaasut suleqatigalugit suleqatigiinnik ikiuuttussanik (peqqinnissaqarfimmi sulisunik, politiinik, qatserisartunik il.il.) aallartitsinissamut atortussat pisariaqartinneqartunik attartorluni assartuisoqartariaqarnerisq naliliisoqartassaaq.

Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarusiami SAR06-imi ilisimatitsissutigaa, annertunerusumik ajutoortoqartillugu ajunaarnersuaqartilluguluunniit ikiorserneqarnissamut pisariaqartitsisoqalissappat periarfissat oqinnerulersinniarlugit Danmarkimi suleqatigineqarsinnaasunut isumaqatigiissusiornissaq siunertarigaat.

3.5.3 Grønlands Kommando-p aamma Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfiup akornanni suleqatigiinnerup misilinneqarnissaa

Nalunaarusiaq 02 naapertorlugi SAR-Kalaallit Nunaat pillugu quppersakkap misissorneqarnerani paasineqarpoq, Grønlands Kommando-p aamma Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfiup akornanni suleqatigiinneq misilinneqartariaqartoq, pingaartumik sakkutuut peqqissaaneremut atortuinut kiisalu sakkutuut assartuinneremut atatillugu ikiuussinnaanerinut tunngatillugu.

Peqqissutsimut Pisorta qarfimmiit 'Kalaallit Nunaanni ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimaneq – peqqinnissamut upalungaarsimanerup killiffia pillugu allakkiq'-mi, 21. november 2005-imeersumi ilisimatitsissutigineqarpoq, taamatut misileraanissaq suli ingerlanneqarsimangitsaq.

Nalunaarusiami SAR06-imi siunnersuutigineqarpoq, Grønlands Kommando-p aamma Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfiup akornanni suleqatigiinneq misilinneqassasq, tamannalu ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimaneremut tunngatillugu tamakkiisumik sungiusarneremut atatillugu pisinnaavoq. Tamanna suli aallartinneqarsimangitsaq 2007-imi apriliimi Namminersornerullutik Oqartussanit ilisimatitsissutigineqarpoq.

3.5.4 Peqqinnissaqarfimmik Nakkutilliisoqarfik

Peqqinnissaqarfimmik Nakkutilliisoqarfik apeqqutinut peqqissutsimut tunngasunut Naalackersuisunut oqartussaasunullu allanut ikiuuttarpoq. Peqqinnissaqarfimmik Nakkutilliisoqarfik aamma ajunaarnersuaqartillugu qitiusumik aqutsivimmi, ajunaarnersuaqassagaluarpat sulinermik ataqatigiissaarinissaq aqutsinissarluni siunertaralugu pilersinneqarsimasumi suleqataasussaavoq.

3.5.5 Timmisartumik nakkartoqarnerani ajunaarnersuaqarnerani nakorsaanissamut upalungaarsimaneq Timmisartumik nakkartoqarneranut mittarfiniluunniit ajutoornernut assingusunut atatillugu ajunaarnersuaqarnerani nakorsaanissamut upalungarsimanissamut maleruagassiornissaq Namminersornerullutik Oqartussat akisussaaffigaat suliasaralugulu.

Nassuiaat 02-mi allassimavoq Kangerlussuarmi Narsarsuarmilu Atlantikoq qulaallugu timmisartunut mittarfinni ajunaarnersuaqarnissaanut peqqissaanikkut upalungaarsimasut nunat tamat akornanni mittarfinni upalungaarsimanissamut pitsaassuserititassat angumangikkaat.

Peqqissutsimut Pisortaqarfimmiit 'Kalaallit Nunaanni ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimaneq – peqqinnissamut upalungaarsimanerup killiffia pillugu allakkiaq'-mi, 21. november 2005-imeersumi ilisimatitsissutigineqarpoq, najukkani peqqissaaveqarfinni sulisut isumannaallisaanermi suliasanik, nunat tamat akornanni mittarfeqarfinnut naammassineqarsinnaasutut naatsorsuutigineqartunik isumaginnissinnaasunik sulisoqanngitsoq, ilinniartitaasoqarsimanngitsoq atortoqanngitsorluunniit. Kangerlussuaq nunaqarfiuvoq, Sisimiut Peqqissaavianit isumagineqartoq, aammalu Kangerlussuarmi ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimaneq Sisimiuniit ataqatigiissaarneqartussaavoq. Mittarfippiami napparsimmaveeraqarpoq, tassanilu sulisut nunaqarfimmi innuttaasunik najugaqavissunik peqqinnissaqarfimmillu angalatinneqartunik akimmikkallartunik isumaginnittussanngorlutik atorfeqartinneqarput. Narsarsuaq Narsami Peqqissaavimmiit isumagineqarpoq, nunaqarfimmilu innuttaasut najugaqavissut peqqinnissaqarfimmilu angalatinneqartut akimmikkallartut tassani napparsimmaveeqqami sulisunit isumagineqartarput. Napparsimmaveeqqat marluusut taakku ajunaarnersuaqarnerani katsorsaanissamut atortussanik annikitsuinnarnik pigisaqarput.

Nalunaarusiami SAR06-imi allassimavoq, Namminersornerullutik Oqartussat Kangerlussuarmi Narsarsuarmilu ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimanissamut atortussat pisariaqartinneqartut pissarsiarineqarnissaat siunertaralugu pilersaarusiorlutik aallartinniartut, taakkununga suleqateqarnissamut isumaqatigiissusiassat pisariaqartinneqartut ilaallutik. Peqqissutsimut pisortaqarfik 2007-imi martsimi ilisimatitsivoq suleqatigiissitaq tamatuma pilersinnissaanut periarfissanik misissuisussa qarsinneqartoq.

3.5.6 Peqqissaavimmi atortut assigiissaakkat

Nassuiaat 02 malillugu peqqissaavimmi atortut, ajunaarnersuaqarnerani sulinermut naleqqussakkat assigiissaagaanngillat. Namminersornerullutik Oqartussat 2000-imi ilaatigut ilisimatitsissutigaat, sulisut atortunik katersiniarlutik piffissangaatsiaq atorsimagaat, ilaatigullu atortut ajutoorfimmi ajunaarnersuaqarfimmiluunniit atorineqarnissaat naatsorsuussanngitsoq.

Nassuiaat 02-mi Namminersornerullutik Oqartussat naliliipput, peqqinnissaqarfimmi tamani ajunaarnersuaqarnissaannut atortut assigiissaarneqarnissaat pisariaqartinneqartoq, tassanilu pineqarput: Uummarsaanermut passusinermullu atortut, qungatsimut qerattaqqutit, napisoqarsimatillugu qerattaqqutit, ikiueqqaanermut atortut, atortunut kemiskiusunut illersuutit, sulisut isumannaallisaatitut atisaat, akiutit, tippit, sinngup puui silaannarmut naleqqussakkat, ajunaarnersuaqartillugu allattuivissat assigiissaakkat kiisalu ikilinnut nalunaarsuutit, pisoqarfiup iluani avammullu attaveqarnissamut atortut, ajunaarnersuaqartillugu nakorsaatissat ajunaarnersuaqarfiusumut nakkaatitassat, qinngornernik uuttuutit kiisalu sulisut illersuutitut atisassat, akiuussutissatut toqqortaait (atortut kemiskiusut mingutsitsineranni akiuussutissat nakorsaatitallit il.il.)

Peqqissutsimut Pisorta qarfirmiit 'Kalaallit Nunaanni ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimaneq – peqqinnissamut upalungaarsimanerup killiffia pillugu allakkiaq'-mi, 21. november 2005-imeersumi ilisimatitsissutigineqarpoq, peqqissaaviit ataasiakkaat ikiueqqaarnermut atortussanik, ajutoorfiusumut nassarsinnaasaminnik annikitsuinnarnik peqartut, aammalu peqqissaavinni tamani ajunaarnersuaqarnissaanut atortut, sulisunik ilinniartitaanerit, sungiusartarnerit il.il. assigiissaakkat annertuumik pisariaqartinneqartut.

Sakkutuut Kitaani timmisartortartui, Kangerlussuarmi mittarfimmiittut atortussanik, ajunaarnersuaqarnerani atorneqarsinnaasunik peqarput. Atortut pigineqartut allattorsimaffiat ukiut tamaasa misissorneqartarpoq, aammalu nakorsaait mattutissallu pisariaqarfiisigut sakkutuunit ilaartorneqartarput. Ajunaartoqassappat akiutit il.il. kigaallassaaserlugit timmisartumiit nakkaatinneqarsinnaassapput, imaluunniit qulimiguulik atorlugu atortut taamaattut assartorneqarsinnaassallutik. Kitaani timmisartortartut atortui Grønlands Kommando aqutugalugu inniminnerneqarsinnaapput. Sakkutuut ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimanermik, 1990-ikkulli aallartinneranni aaqjissuussinerugallartut atuutsinneqalersimasumik atuutsitsiinnarnissaq pisussaaffiginngilaat. Taamatuttaaq sakkutuut ajunaarnersuaqarfiusunut assartuinissaq akisussaaffiginngilaat. Taamaattumik sakkutuut isumalluutissaqarnertik tunngavigalugu taamaallaat assartuinerneq taamaattumik isumaginnessinnaapput.

Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarummi SAR06-imi ilisimatitsissutigaat, ajunaarnersuaqarnissaanut atortussanik assigiissaakkanik qulakkeerinissap pilersaarusionerqarneranik aallartitsinissaq siunertarineqartoq. Peqqissutsimut pisorta qarfiup 2007-imi martsimi ilisimatitsissutigaa suleqatigiissitamik nunat assigiingitsut akornanni angallannermi mittarfinni, illoqarfinni nunaqarfinnilu ajunaarnersuaqarnissaanut atortussat pitsaassusissaannik aalajangersaasussanik– kiisalu suleqataasartunut sungiusartarnissanik piffissalersuisussanik pilersitsisoqartoq.

3.6 Peqqissutsimut upalungaarsimaneq pillugu naliliineq

2002-mi aamma 2005-imi misissueqqissaarnerit annertuut, peqqinnissamut upalungaarsimanermi suliaasaqarfinni upalungaarsimanerup tamakkiisumut atatillugu naatsorsuutigineqarsinnaasunik naammassinninniarnermi eqqumaffigineqartariaqartunut tunngasut ingerlanneqarput nalunaarummillu saqqummiussisoqarluni.

Peqqissutsimut pisorta qarfiup 2007-imi martsimi ilisimatitsissutigaa, peqqinnissaqarfiup ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimasuutitaata inerisaqqinnissaanut pisariaqartitat pillugit isummernissamut tunngavissamik suliaqartussamik suleqatigiissitamik pilersitsisoqartoq.

Taamaalilluni suliaasaqarfik taanna misissoqqissaarneqarsimasutut, aammalu suliniutissanik pisariaqartunik paasisaqarfiusimasutut isigineqarpoq. Namminersornerullutillu Oqartussat ilisimatitsissutigaat suliniutissatut innersuunneqartut sulit tamakkiisumik atuutsinneqalersimanngitusut. Tassani pineqarput:

- Peqqissaavinni sulisunik pikkorissartitsisineq ilinniartitseqqinnerlu.
- Ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimanermi suleqatigiittussat sungiusarnerinut peqataatinneqarnerat.
- Annertuunik ajutoortoqartillugu ajunaarnersuaqartilluguluunniit ikiuttussanut isumaqatigiissusionerq.
- Nunat assigiingitsut akornanni angallannermi mittarfinni ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimasuutitaqarnerup pitsanngorsarneqarnissaa
- Ajunaarnersuaqarnissaanut atortussanik peqqissaavinnut agguanneqartussanik assigiissaarineq.

Kapitali 4: Pisartut pillugit kisitsisitigut paasissutissanik misissueqqissaarneq

2004-miit 2006-imut ukiut pingasut ingerlanerini pisarsimasut 268-it, RCC-p, MRCC-p aamma/imaluunniit Kalaallit Nunaanni Politimestereqarfiup peqataaffigisimasaat nalunaarsorneqarsimapput. Nalunaarusiami matumani kisitsisit procentinngorlugit saqqummiunneqarput, misissueqqissaarnernut atatillugu paasiuminarnerulersitsinissaq siunertaralugu. Ukiuni pingasuni taakkunani ipillutik qiullutillu toqusut 42-uusut⁴ paasineqarpoq, taakkulu amerlanersaat pisarsimasunut 268-iusunut attuumassuteqarsimanissaat ilimagineqarsinnaavoq. Piffissami tassani toqusartut, sumik peqquteqarsimanerannik paasineqanngitsut ikiliartorsimasut paasineqarpoq.

SAR-imik suliaqarneq ajunaarnermik kinguneqarsimasariaqanngilaq, pisartunili akuttunngitsumik pissutsit pisimasup ajunngitsumik ajunaarnermilluunniit kinguneqarnissaanut nalaatsornerit aalajangiisuusarmata, pisut tamarmik immikkut matumani ajunaarfiusinnaasutut sapinngisamik pinngitsoorniartariaqartut isiginiarneqarput. Taamaattumik misissueqqissaarnermi uani paasissutissanut tunngaviusut pisimasunut amerlassusilerlugit nalunaarsorneqarput.

Pisimasut, nalunaarummi matumani sammineqartut saniatigut politiit amerlasoorsuarnik, saaffiginnissutit taakku "isumaalunnermik" tunngaveqartut taaneqartut tunngavigalugit ujaasinerik annaassiniarnernilluunniit aallartitsisoqarsimannginnera peqqutigalugu taamaallaat politiit ullormut unnuamullu nalunaarusiaannut allanneqartunik saaffigineqartarput. Kiisalu Kalaallit Nunaanni Politimesterip aamma Peqqinnissaqarfiup akornanni isumaqatigiisummi nassuiarneqarpoq, sumiiffimmit ilisimaneqartumit inummik ajoqusersimasumik assartuineq napparsimasumik assartuinerit isigineqartassaasoq, assartuinerillu taamaattut takussutissiamut matumunnga ilaatinneqanngillat.

4.1 Immikkoortut immikkoortiteqqaarneri (Ilanngussaq 1)

Ilanngussaq 1-imi nunami pisartut, sinerissami qanittumi pisartut (imaani 3 s̆milimut killeqarfiup iluani) aamma imaani pisartut (3 s̆milimut killeqarfiup avataani) agguarneri takutinneqarput, taakkunanilu takuneqarsinnaavoq pisartut tamarmiusut 84,3 %-ii imaani pisarsimasut, taakkunannga 66,8 %-it sinerissamat qanittumi pisarsimallutik.

4.2 Pisartut qaammatikkaarlugit agguarneri (Ilanngussaq 2)

Pisartut tamarmiusut qaammatikkaarlugit agguarneri ilanngussaq 2-mi takuneqarsinnaapput. Pisartut amerlanersaat aasaanerani juunimi, juulimi aamma aggustimi, kiisalu marsimi pisarput. Taakku takutippaat upernaakkut imaanut avalannissamat periarfissaqalernerimi kiisalu aasaanerata qaammataani sulinngiffeqarnermi unnuamilu qaamasalernerini angalasartut amerlanerulertartut, tamannalu pisartut amerlassusaasa takutippaat.

4.3 Pisartut nunap iluani sumiiffinnut agguarneri (Ilanngussaq 3)

4.3.1. Politeeqarfinnut agguaneq

Politiit kisitsisitigut paasissutissanut annertuumik ilanngussisarmata, tamatumalu peqatigisaanik politiit Kalaallit Nunaanni sumiiffinni annaassiniartarnermut akisussaasuummata, kisitsisit politeeqarfinnut, 3 s̆milinut killeqarfiup iluani nunami immamilu sinerissami qanittumi sulisartunut agguarneqarnerat aallarniutigineqarpoq. Aamma 3 s̆milimut killeqarfiup avataani pisartut politeeqarfiit sulisimasut suliaannut ilanngunneqarput. Sermersuarmut nunamullu eqqissisimatitamut tunngatillugu immikkut paasissutissanik pigisaqartoqanngilaq, taamaattumillu sumiiffinni taakkunani paasissutissat politeeqarfinnut sulisuusimasunut aamma nalunaarsorneqarsimapput.

4.3.2. Nunap immikkoortuinut agguaneq (Nunap immikkoortui Naatsorsueqqissaartarfimmit nassuiaasiorfigineqartut)

⁴ Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmik Nakkutilliisoqarfimmit paasissutissiissutigineqartut.

Inuit imaani angalasartut sinerissami najugaqarfigisaminni angalasisariaqanngillat, annertunerusumilli piniarnerminni pisaqarnissamut periarfissaqarfiginerpaasartik ornissimasinnaallugu. Tamatuma saniatigut sumiiffiit ilaanni, taamaallaat imaatigut angalanissamik periarfissaqarfiusuni ikinngutinut ilaqtannullu tikeraarnermut atatillugu annertuumik angallattoqartarpoq. Taamaattumik sukumiivallaartumik agguaneq sumiiffinni inuit amerlassusaannut naleqqiussineri takussutissatut naleqqukkunnaarsinnaavoq. Pisartunit amerlasorsuit (84,3 pct-it) imaani pisarmata, nunap immikkoortuinut agguaanerup assigiinngisitaarnerusunik tunngavilinnik takutissusussatut, aammalu sumiiffinni qanitaniittuni assigiinngissutinut annertunerusumik takunniffiusinnaajunnaartussatut naliliiffiqineqarpoq. Taamaattumik aamma ilanngussaq 3-imi nunap immikkoortuinut agguaneq takutinneqarpoq.

4.4 Politeeqarfinni nunallu immikkoortuini inuit amerlassusaat (Ilanngussaq 4)

Ilanngussaq 4-mi politeeqarfinni nunallu immikkoortuini inuit amerlassusaat takutinneqarpoq, taakkunanilu takuneqarsinnaavoq DISKO-mi nunap immikkoortui aamma nunap immikkoortua QEQQA inoqarnerpaasut.

4.5 Suussutsit pequtaasartullu

4.5.1 Ikiuisarnerit suussusii (Ilanngussaq 6)

Ikiuisarnerit tamarmiusut 74,3 pct-ii imaani inunnut ikiuinerusarput, taakkulu saniatigut aamma imaani atorlutarluni ikiuinerusarlutik. Tamanna pissusissamisoortutut aammalu imm. 4.1-imut naapertuulluurtutut isigineqassaaq, tassanilu allassimavoq pisartut 84,3 pct.-ii imaani pisartut. Tassalu nunami pisartut ikittuararsuupput, pisartulli taamaattut misilittakkat malillugit amerlanertigut ilungersunartuusinnaasarput.

4.5.2 Ajornartorsiornerit suussusi (Ilanngussaq 7)

Umiatsiamik/angallammik motoorilimmik ajornartorsiortut 63,4 pct.-ii, ataatsimullu isigalugit ajornartorsiortut 80 pct.-erpiaat imaani suliaqarnermut atatillugu ajornartorsiornermit pinngortarput. Tassanissaaq paasissutissat taakku paasissutissallu pingaarnerit imm. 4.1-imiittut imminnut ataqtigiilluarput.

4.5.3 Upalungaarsimanerup aallartinneqartarnera tamatumunngalu pequtaasartut (ilanngussaq 8)

Ilanngussaq 8-mi suut annaassiniarnernik aallartitsisarnersut takutinneqarpoq, taakkualu ajunaalerluni kalerrisaarisunut (36 %-it), qanigisat kalerriineritut (34 %-it) aamma tikiinngitsoornernut (30 %-it) assigiiaartumik agguarneqarput. Pequtaasartut pingaartumik tassaasarput motoorinik unittoornerit silamillu peqquteqarluni tikiinngitsoornerit. Politiit maluginiagaat malillugit motoorinik unittoornerit amerliartarput, tassani teknikkikkut ajornartorsiuteqarneq ikummatissaarunnerlu pineqarlutik.

Imigassap pequtaasarnera paasissutissat najoqqutassanut pigineqartunut nalunaarsorneqartanngilaq, kisiannili annaassiniartarnermi isumalluutitut sulisinneqartartut oqaatigisaat malillugit imigassaq aamma pisunut peqqutaataasarpog. Imigassap pisunut pisoqataasimasinnaaneranut paasissutissat nalunaaruteqarnermi pissarsiarineqartarpoq, pisunilu allani annaassiniarfiusumi annaassiniartunit maluginiarneqartarluni.

4.6 Isumalluutit atorineqartut (Ilanngussaq 9)

Ilanngussaq 9-mi paasissutissatut nalunaarsukkani takuneqarsinnaavoq, SAR-imik annaassiniarnerit tamarmiusut 65,3 %-ii umiarsuit angallatilluunniit atorlugit ingerlanneqartarsimasut.

Qulimiguullit ataatsimut isigalugu sulinerit 22,5 pct.-iini atorineqartarput.

4.7 Misissueqjissaaneq immikkoortumilu inerniliinerit

4.7.1 Pisartut inuit amerlassusaannut naleqqiullugu agguarneqarneri (Ilanngussaq 5).

Ilanngussaq 5-imi politeeqarfinni nunallu immikkoortuini pisartut amerlassusaasa innuttaasullu amerlassusaasa akunnerminni ataqtigiinnerat takutinneqarpoq. Pingaarnersiunerup takutippaa

pisartut amerlassusaasa aamma innuttaasut amerlassusaasa imminnut ataqatiginnerat ersarilluartoq. Kisiannili nunap immikkoortua DISKO aamma nunap immikkoortua QEQQA nunap immikkoortuinut allanut naleqqiullugu pitsaasunik immikkooruteqarput, taakkunani pisartut innuttaasut amerlassusaannut naleqqiullugu ikinnerummata, kiisalu nunap immikkoortua TUNUA paarlattuanik pisoqarfiulluni immikkooruteqarpoq, tassani pisartut innuttaasut amerlassusaannut naleqqiullugu amerlanerummata.

Nunap immikkoortuani DISKO-mi kiisalu nunap immikkoortuani QEQQANI pisartut ikinnerunerannut taakkunani inuit eqimanerunerat immaqa nassuiaataasinnaavoq. Taamatuttaarlu – pingaartumik nunap immikkoortuani QEQQANI – niuertarfeqarfiit sullissiveqarfiillu ataatsimoorput, taamaattumillu inuussutissarsiorfiusuni taakkunani sulisut ulluinnarni inuunermi imaaniittarsimassanngitsut oqaatigineqartariaqarluni. Tamanna kisitsitigut paasissutissanut ilorraap tungaanut sunniteqarsimassaaq, taamatullu sumiiffinni inuttunerusuni isumannaallisaasarnissaq ilisimaneqarnerusimassasoq, taamaalillunilu innuttaasut isumannaallisaanissamut sunnerneqartarnerisa ingerlaavarnerusumik ingerlasimanissaa ilimagineqartariaqarluni.

Aamma nunap immikkoortuini taakkunani isertitat agguaqatigiissillugit annertunerunerat peqquataaqaasinnaavoq, taamaalilluni isumannaallisaanissamut atortussanikpisisinnaaneq ajornannginnerusussaamat. Sumiiffinni taakkunani angallannerup annertunera aamma ikiortissat isorartussusaannut annikillisaaqataasimassaaq, pisartullu amerlasuut SAR-imik sullissinertut inerneqartanngillat, sumiiffinni taakkunani ajornartorsiutit innuttaasunit aqqinneqartarmata.

Nunap immikkoortuani TUNUMI pisartut innuttaasut amerlassusaannut naleqqiullugu qaffasinnerungaatsiarnerannut nassuiaatissaq tassaasinnaavoq, sumiiffimmi tassani aalisarneq piniarnerlu annertuumik ingerlanneqarmat, taamaattumillu imaani sulisut, najukkami innuttaasunut toqqaannartumik attuumassuteqanngitsut amerlangaatsiarlutik. Pissutsit taakku kisitsitigut paasissutissanut pitsaanngitsumik sunniteqarput. Attaveqaatit immikkooruteqarnerat peqquutigalugu aamma imaatigut angallattoqangaatsiartarpoq, tamannalu aamma kisitsitigut paasissutissanut sunniteqartarpoq.

Imm. 4.3.2-mi tunngavilersuutigineqartoq naapertorlugu nunap immikkoortuinit paasissutissat misissueqqissaarnermi atorneqarnissaat eqqornerusumik takutitsisinnaasutut isigineqassaaq, kisiannili politeeqarfiit immikkut isiginiarneqassappata, nunap immikkoortuini ingerlasoqarneranut nassuiaatigineqartut uppernarsineqarsimasutut isikkoqarput. Politeeqarfiit annerit pingasut innuttaasut amerlassusaannut naleqqiullugit (Nuummi, Sisimiuni Ilulissanilu) uuttuiffigineqarnerini, taakkunani tamani pisartut innuttaasut amerlassusaannut naleqqiullugit ikinnerungaatsiartut paasineqarpoq.

Taamaattumik inerniliineq malillugu illoqarfinni annerusuni, pitsaanerusumik isumannaallisaanissamik ilisimasaqarfiusutut ilimagineqartuni, kiisalu Tunumi aalisarnikkut immikkut itturnik atugassaqartitsiviusuni pissutsit inuussutissarsiornikkut pissutsinut naleqqersuunneqarnerini, pisartut amerlassusaat innuttaasullu amerlassusaat imminnut ataqatigiipput.

4.7.2 Suussutsit peqquataasartullu:

Angallatit minnerit umiatsiallu ajornartorsiulernissamut qaninnerusartut kisitsitigut paasissutissat erseqqissumik takutippaat, tassumalu kingunerisaanik tupinnanngitsumik ikiuniarnerit amerlanersaat imaani pisarput. Tamanna angallatit motoorillit minnerit umiatsiallu annertunerusumik sinerissamut qanittumi angalasarnerisa tupinnanngitsumik kingunerisaatut isigineqarpoq. Pisartut amerlanersaanni ajunaalernermik kalerrisaarineq, qanigisat nalunaaruteqarnerat imaluunniit tikiingitsoorneq peqquutigalugu sulinermik aallartitsisoqartarpoq, aammalu ajunaalernermik nalunaarnerit kalerrisaarinerillu amerlanertigut silamik motoorimilluunniit unittoornermik peqquteqartarput.

Ajunaalernermik kalerrisaarisarnerit, ajunaalernermik nalunaaruteqartarnerit tikiingitsoortarnerillu ujaasinermik aallartitsisarnermut peqquataasarnerisa assigiimmik agguagaanerit eqqarsarnartoqarpoq.

Ajunaalersup pisartut amerlanerpaartaanni nammineerluni annaassiniartarnermi upalungaarsimasut kalerrissinnaasariaqarpai, taamaalilluni qanigisat nalunaaruteqartarnerat tikingitsoortarnerillu ikilissinneqarsinnaassammata. Taamaattoqannginnerata ajunaalernermi raadiunik aamma ajunaalernermi nassitsissutinik atuisarneq naammangitsoq uppernarsarpaa. Ajutoortup nammineerluni annaassiniartarnermi upalungaarsimasut kalerrissinnaappagit, pineqartup sumiinnera erngerluni paasineqartassaaq. Tamanna piffissaagallartillugu nassaarineqarsinnaanerup ilimanaateqarneranik annertusititsissaaq.

4.8 Pisartut pillugit inerniliineq

Innuttaasut amerlassusaat aamma pisartut amerlassusaat, taamaalillunilu ajutoornerusinnaasut amerlassusaat imminnut toqqaannartumik atassuteqartut takuneqarsinnaavoq. Taamaattorli innuttaasut eqimassusaat, tamatumalu nassatarisaanik nunami inuussutissarsiutit, sumiiffinni ataasiakkaani aningaasaqarnikkut isumalluutit, isumannaallisaanermik ilisimaarinninneq kiisalu sumiiffiit ilaanni annertuumik aalisarneq piniarnerlu pisartut amerlassusaannut annikinngitsumik sunniuteqartarput.

Taamatuttaarlu pisartut amerlanersarujussui imaani angallatini mikinerni pisarsimasut, aammalu amerlanertigut tamatumunnga silap mootorimilluunniit peqquataasarnera takuneqarsinnaavoq. Pisartut pingajorarterutaannaanni ajutoortoq nammineerluni annaassiniartarnermi upalungaarsimasunut kalerriisarsimasoq takuneqarsinnaavoq.

Tamatuma saniatigut pisartut ilaannut imigassaq sunneeqataasartoq pasinarpoq, naak tamanna uppernarsarneqarsinnaanngikkaluartoq.

Kapitali 5: Kalaallit Nunaanni eqqaanilu angallannermi isumannaallisaanissamut peqqussutit

Kapitalimi uani Kalaallit Nunaanni pinngortitami angallannermut angalanermullu maleruagassat peqqussutillu atuuttut naatsumik saqqummiunneqarput. Kapitali immikkoortunut marlunnut avitaavoq, taakkunani nunami imaanilu angalanerit pineqarlutik. Maleruagassat saqqummiunneqartut peqqussutini maleruagassanilu isumannaallisaanermik il.il. malittarisassanik aalajangersaaviusuni kisiartaapput. Taamaattumillu maleruagassat, taamaallaat pinngortitami angalanissamut malittarisassanik aalajangersaaviusut, pinngortitaq eqqarsaatigalugu angalanissap pinngortitamillu illersuinissap malittarisassiuunnissaanik taamaallaat siunertaqarfiusut ilaatinneqanngillat.

Inatsisit pioreersut, Kalaallit Nunaanni pinngortitami angalanermi isumannaallisaanissamut apeqqutinik ilaatitaqarfiusut misissorneqarnerini suliassaqaqrfiup tamatuma nunap isorartussusaa pinngortitallu immikkut ittuunera, tamatumunngalu ilanngullugu nunap issittup silaa, ilanneeriarluni atoruminaassinnaasoq, pinngortitamilu angalanerit ukiut tamaasa alianartunik toqusoqartarneranik annertuunillu ajoqusertoqartarneranik kinguneqartartut apeqqutaatinnagit inatsiserpiaat atorlugit annikitsuaraannarsuarmik maleruagassiuussisoqarsimanera takuneqarsinnaavoq.

5.1 Kalaallit Nunaata Avannaarsuani Tunumilu nunami eqqissisimatitami, kiisalu sersersuarmi angalanermi maleruagassat

Inatsisinik atortitsinermit ministeriaqarfiup nalunaarutaani nr. 1280-imi, 7. december 2006-imeersumi, ilitsersuummilu tassunga atasumi ullormit tassanngaanneersuni – Kalaallit Nunaanni sumiiffiit ilaanni angalasinnaaneq piumasaqaatillu pillugit nalunaarummi – (“Angalasarnernut nalunaarummik” taaneqartumi) Kalaallit Nunaata ilaani angalanissamut malittarisassanik aalajangersaasoqarpoq.

Sumiiffiit pineqartut tassaapput Kalaallit Nunaata Avannaarsuani Tunumilu nuna eqqissisimatitaq, imartarlu taassumunnga avatangiisooq, kiisalu sersersuaq. Nunamut killiliussat nalunaarummi sukumiisumik nassuiarneqarput, taamatullu akuersissummik pissarsinissamut piumasaqaateqarfiunngitsumik inunnut aalajangersimasunut atuutsitsinnginneq, nalunaarummi

nassuiarneqarluni. Assersuutigalugu Kalaallit Nunaanni misissueqqaarnernut, ilisimatusarnernut aatsitassanillu piaanernut atatillugu angalaneq tassani pineqarpoq, tak. Kalaallit Nunaanni atorussiasat aatitassanit pisut pillugit inatsit. Taamatut angalasoqassatillugu isumannaallisaanermut peqqussutit akuersissummi, Aatitassanut Pisortaqaarfimmit tunniunneqartartumi aalajangersarneqartarput. Kiisalu sumiiffinni pineqartuni inuit Kalaallit Nunaanni najugaqavissut piniariarlutik aallaaniarlutillu angalaqatigiittarnerat angalasarnerallu nalinginnaasoq sumiiffinni pineqartuni angalanissamut akuersissummik peqarnissaannik piumasaqaateqarfiunngillat.

Nalunaarummi isumannaallisaanissamut piumasaqaatit, sumiiffinni nalunaarummi taaneqartuni angalanermut atatillugu, angalaneq akuersissummik pigisaqarnissamut piumasaqaateqarfiuppat isiginiarneqartussat/naammassineqartussat maleruagassiuunneqarput. Peqqussutit taakku pineqartumut, akuersissummik taamaattumik tunineqartuinnarmut atuutinnngillat, kisiannili aamma inuit annaassiniartussatut imaluunniit ujarlertussatut atorineqartut isumannaallisaavigineqarnissaat maleruagassanik taaneqartunik tunngavilerneqartussaallutik.

Ulloq unnuarlu ataaseq inorlugu angalanissaq "Angalasarnernut nalunaarut" naapertorlugu akuersissutinik pisariaqartitsivineqanngilaq, tassanili erseqqissaatigineqassaaq, qanorluunniit iliorluni nunami eqqissisimatitami angalanissaq Kalaallit Nunaata Avannaarsuani Tunumilu nuna eqqissisimatitaaq pillugu nalunaarut nr. 7, 17. juni 1992-imeersoq naapertorlugu tamatigut akuersissummik piumasaqaateqarfiusarmat. Akuersissutilli kingulliullugu taaneqartup tunniunneqarnissaa isumannaallisaanissamik piumasaqaateqarfiunngilaq.

"Angalasarnernut nalunaarummi" § 8. 9 aamma 10-mi piumasaqaatit immikkut ittut, akuersissummik tunniussinissamut piumasarineqarsinnaasut aalajangersarneqarput.

Nalunaarummi § 8-mi piumasaqaatinut, ilaatigut annaassiniarsinnaanernut pinngitsuuinissamik oqilisaataasussanillu siunertaqarfiusunut atugassarititaasussat aalajangersarneqarput, tassani angalanissamik piffissamut nunamilu sumiinnermut killiliiffiusut aammalu ajunaalernermi raadiumik ajunaalernermiluunniit atorussanik allanik il.il. nassataqarnissamut piumasaqaatit ilaallutik, taamatullu annaassiniartoqassagaluarpat tamatumunnga atatillugu pisortat aningaasartuutaannut akiliisinnaaneq eqqarsaatigalugu sillimmasiinissaq piumasarineqarsinnaavoq.

Nalunaarummi § 9-mi akuersissummik tunniussinissamut qaqugukkut itigartitsisoqarsinnaaneq aalajangersarneqarpoq, soorlu angalanissaq ulorianartutut isigineqarpat, tassunga ilanngullugu qinnuteqartoq angalanissap il.il. qinnuteqaatigineqartup naammassisinnaaneranut piukkunnaateqanngitsutut isigineqarpat.

Nalunaarummi § 10-mi aalajangersarneqarpoq, sumiiffinni § 1-imi taaneqartuni angalanissamut akuersissutit sukulluunniit Dansk Polar Centerimit imaluunniit Kalaallit Nunaanni Politimestereqarfimmit atorunnaarsinneqarsinnaasut. Assersuutigalugu paasissutissat nutaat pingaarutillillu tunngavigalugit angalanissaq ulorianaateqarsinnaasutut nalilerneqarpat atorunnaarsitsineq pisinnaavoq.

Atugassarititaasut piumasaqaatillu taaneqartut iltisiummi nr. 113-imi taaneqartumi imm. 4, 5 aamma 6-imi itisilerlugit nassuiarneqarput.

Sumiiffinni pineqartuni imaatigut angalaneq imaluunniit imartami avatangiisumi killeqarfiup iluani angalaneq qanorluunniit siviutigissagaluaruni akuersissuteqartoqarnissaanik piumasaqaateqarfiuvoq. Tassalu umiarsuit takornariartaatit umiarsuillu allat Kalaallit Nunaata Avannaarsuani Tunumilu nunamut eqqissisimatitamut killeqarfimmiit 3 sømilinit qaninnerusumut pulassagunik, sumiiffimmuut pineqartumut pulannginnerminni angalanissamut akuersissummik pissarseqqaassapput.

Sumiiffinni pineqartuni angalanissamut akuersissutit Dansk Polar Centerimit aqunneqarput.

5.2 Kalaallit Nunaanni piniarnermi aallaaniarnermilu isumannaallisaanissamut peqqussutit

Kalaallit Nunaanni aallaaniarneq piniarnerlu atugaasorujussuupput. Tamatumani inuussutissarsiutigalugu piniarneq, nunap iluani "piniartoqarnermut" atuuttumut attuumassuteqarluinnartoq, taamatullu sunngiffimmi aallaaniarneq, Kalaallit Nunaanni innuttaasunit amerlasoorsuarnit sammisarineqartoq pineqarput, taamatullu takornarianik aallaaniartitsisarneq atugaasorujussuulluni.

Nunami, taamatut aallaaniartarnermut piniariartarnermullu annertuumik ulorianartorsiortitsisinnaasunik silaannaqartumi pinngortitaqartumilu aallaaniartarneq piniariartarnerlu annertugaluartoq, peqqussutinik maleruagassanilluunniit, aallaaniarnermut pinniariarnermullu atatillugu isumannaallisaanissamut peqqussuteqarfiusunik soqanngingajavippoq.

Takornariat piniagassanik aallaaniartinneqartarnerinut (tammajuitsussarsiorluni aallaaniartarnermut) atatillugu aalajangersakkamik allassimasoqarpoq, aallaaniartussa q aallaaniarnermi siunnersortitut immikkut ilinniarsimasumik ilaqassasoq. Taannali inatsisinut atatillugut isumannaallisaanermut tunngassuteqartutut isigineqanngilaq, pingaartumilli inuussutissarsiornikkut aaqquissuussinerulluni.

5.3 Kalaallit Nunaanni atortussiassat aatsitassanit pisut pillugit inatsit naapertorlugu isumannaallisaanissamut peqqussutit

Misissueqqaarnernut, ilisimasassarsiornermut imaluunniit aatsitassanik atortussianik piiaanermut atatillugu, tak. Kalaallit Nunaanni atortussiassat aatsitassanit pisut pillugit inatsit, Kalaallit Nunaanni Aatsitassanut Pisortaqarfik taamatut suliaqarnissamut akuersissutinik tunniussisarpoq.

Pisortaqarfik akuersissummik taamaattumik tunniussinerminut atatillugu atugassarititaasunik piumasagaatinillu arlalinnik saqqummiussisinnaavoq – taakkununga taamatut suliaqarnerup ingerlanneqarnerani isumannaallisaanikkut piumasagaatinik assigiinngitsunik naammassinninnissamut piumasagaatit ilaallutik.

5.4 Kalaallit Nunaanni pinngortitami angalanermi il.il. pinngortitamik illersuinissap eqqarsaatigineqarnissaa

Kalaallit Nunaanni sumiiffiit eqqissisimatitat arlaqarput – taakkununga sumiiffiit Ramsaromrâdiniik taaneqartut, timmissanik immikkut illersuiiffiusut ilaallutik. Sumiiffinni taakkunani angallannermut angalanissamullu atatillugu maleruagassanik arlalinnik aalajangersaasoqarsimavoq. Maleruagassat taakku taamaallaat pinngortitamik illersuinissaq eqqarsaatigalugu aalajangersarneqarsimasutut naliliiffigineqarput. Tassalu pinngortitami angallannermut angalanermullu atatillugu isumannaallisaanissamut tunngasunik aalajangersaasoqarsimanngilaq.

Aamma malittareqqusani najukkanut atuuttuni arlalinni – politiit malittareqqusaanni, qimmeqarneq pillugu malittareqqusani il.il. – pinngortitami angallannermut angalanissamullu maleruagassanik aalajangersaasoqarsimavoq, malittareqqusalli taakku isumannaallisaanermut peqqussuterpijanik imaqqanngillat, taamaallaalli sakkulersornermut, qimminut il.il. tunngasunik malittarisassaqlutik.

5.5 Imaani angallanneq

Tunngaviatigut Kalaallit umiarsuaannut aamma Kalaallit Nunaata imartaani angalanermut maleruagassat, danskit umiarsuaannut imartaannullu maleruagassat assingi atuupput. Maleruagassanili kinguliani allassimasuni aalajangersakkat Kalaallit Nunaannut immikkut ittumik atuutsinneqartut arlaqarput.

Umiarsuarnut, Kalaallit Nunaata imartaani angalasartunut maleruagassat attuumassuteqartut matuma kinguliani nassuiarneqarput. Maleruagassat umiarsuit angissusaannut, atorneqarnerannut, ilaasorineqarsinnaasut amerlassusaannut angallaviinullu naleqqiullugit immikkoortitigaapput. Paasiuminartuunissaat eqqarsaatigalugu umiarsuup sillimaniarnermut tunngatillugu atortuisa ilaannaat

taakkartorneqarput. Misissuinerimli paasineqarmat, ajornartorsiut pingaartumik sunngiffimmi angalasartut angallataannut angallatinullu minnernut, aalisarnermut piniarnermullu atorneqartartunut tunngasuusartoq, angallatinut taakkununga aalajangersakkat sukumiisumik nassuiarneqarput.

Søfartsstyrelsen-imit nalunaarutit B, umiarsuarnut lastilinnut, 15 m-inik sinnerluguluunniit takissusilinnut, kiisalu sunngiffimmi angallatinut 24 m-it sinnerlugit takissusilinnut atuuttoq. Maleruagassat taakku aamma umiarsuarnut, nunat tamat akornanni angalanerminni 12-it sinnerlugit ilaasoqarsinnaasunut, aammalu imaani inuit inuunerat pillugu nunat tamat akornanni isumaqatigiissut (SOLAS) tunngavigalugu angalasartunut atuupput. Maleruagassat angallatip ilusissaa, atortui sullissinikkullu killilersugaaffii pillugit aalajangersakkanik sukumiisunik imaqarput. Angallatit maleruagassani taakkunani pineqartut pisussaapput annanniutinik/umiatsianik, atisanik annanniutinik, aaqanngitsunik raadiunullu atortunik il.il. nassassallutik.

Søfartsstyrelsen-imit nalunaarutit D, umiarsuarnut ilaasartaatinut (umiarsuit 12-itsinerlugit ilaasoqarsinnaasut), taamaallaat Kalaallit Nunaanni nunap iluani angallavinni angalasartunut atuuppoq. Maleruagassat angallatip ilusissaa, atortui sullissinikkullu killilersugaaffii pillugit aalajangersakkanik sukumiisunik imaqarput. Angallatit maleruagassani taakkunani pineqartut pisussaapput annanniutinik/umiatsianik, atisanik annanniutinik, aaqanngitsunik raadiunullu atortunik il.il. nassassallutik.

Søfartsstyrelsen-imit nalunaarutit F, umiarsuarnut aalisariutinut lastilinnullu il.il. amerlisitsilluni annertussusiligaanerminni⁵ 20-mik sinnerluguluunniit, kisiannili 100-t inorlugit annertussuseqartunut, kiisalu 15 meterit inorlugit takissuseqartunut (umiarsuaq 20-mik annertussusilerneqartoq nalinginnaasumik 7 meterit missaannik takissuseqartarpoq) atuuppoq. Maleruagassat angallatip ilusissaa, atortui sullissinikkullu killilersugaaffii pillugit aalajangersakkanik sukumiisunik imaqarput. Angallatit maleruagassani taakkunani pineqartut pisussaapput annanniutinik/umiatsianik, atisanik annanniutinik, aaqanngitsunik raadiunullu atortunik il.il. nassassallutik.

Angallatinut minnernut, annerpaamik 12-inik ilaasoqarsinnaasunut teknikkikkut peqqussut nr. 10, 17. december 2003-meersoq. Peqqussut taanna umiarsuanut 100-t inorlugit annertussusilerneqartunut aammalu annerpaamik 12-inik ilaasoqarsinnaasunut atuuppoq. Maleruagassat angallatip ilusissaa, atortui sullissinikkullu killilersugaaffii pillugit aalajangersakkanik sukumiisunik imaqarput. Angallatit maleruagassani taakkunani pineqartut, aammalu attartortitsinerneqartunut inuussutissarsiornermulluunniit atorneqartut pisussaapput annanniutinik/umiatsianik, atisanik annanniutinik, sinngup puunik, tupernik, aaqanngitsunik raadiunullu atortunik il.il. nassassallutik.

Søfartsstyrelsen-imit nalunaarutit L. Peqqussut taanna sunngiffimmi angallatinut, 24 m-it inorlugit takissusilinnut tamanut atuuppoq. Sunngiffimmi angallatit tassaapput angallatit, timersornermik sunngiffimmilu sammisaqarnermik siunertaqarfiullutik atorneqartut, aammalu inuussutissarsiornermik siunertaqarfiullutik atorneqanngitsut. Maleruagassat angallatip ilusissaa, atortui sullissinikkullu killilersugaaffii pillugit aalajangersakkanik sukumiisunik imaqarput. Angallatit nutaat CE-mik nalunaaqutserneqarsimassapput, aammalu tunisassioruata allagartaliussaani, sumiiffinnut angallaviusussanut killiliiffiusumik ilaasullu amerlassuserisinnaasaani nalunaaqutserneqarsimassallutik. Tamatuma saniatigut angallatip, angallaviup sumiinnera apeqquaatinnagu, atortut matuma kinguliani allassimasunik nassataqarnissaa inassutigineqarpoq:

1. Annanniut
2. Iputit
3. Qallut imaluunniit qattaq
4. Nipiliorititsartut, nunat tamat akornanni imaatigut aqqutinut maleruagassani nassuiarneqartut

⁵ Angallatip annertussusianut kisitsisit takissusaata silissusaanut amerlisillugu (multiplicere) naatsorsorneratigut pissarsiarineqassapput.

5. Seqersaatit
6. Qaammartartoq imermik pitarneqarsinnaanngitsoq
7. Puttaqut qullilernerqarsimasinnaasoq
8. Maleruagassani najoqqutassat naapertorlugit kisaq atortuulu
9. Ikumatittakkat tigummiannartakkat arfinillit
10. Kitsap oqimaaloqutaa qernertoq
11. Sumiissusersiut radarinit malugineqarsinnaasoq
12. Pujorsiut
13. Immap assingi il.il.
14. Håndlod
15. Qatserut qajuusaasanik imalik
16. Sannataasivik atortussanik naammaginartunik imalik
17. GPS-imik sumiissusersiut
18. Tissukarnaveeqqut

Angallat attartortinneqassappat, angallat siuliani taaneqartut tunngavigalugit atortoqartinneqassaaq.

Aalisariutini annanniutit atisallu pillugit teknikkikkut peqqussut nr. 5, 11. maj 2004-meersoq (angallatit umiarsualivinniit ilisarineqarsinnaasunik naqinnillit). Peqqussummi tassani aalisariutit tamarmik qanorluunniit angitigigaluarunik atisanik annanniutinik annanniutinillu nassataqarnissamik peqquneqarput.

Angallatini minnerni aaqanngitsunik annanniuteqartarneq pillugu nalunaarut nr. 848, 14. oktober 1992-meersoq. Nalunaarummi tassani umiarsuit tamarmik, annanniutinik aaqanngitsunik ilaasunut tamanut pissaqartitsinissamik peqquneqarput.

Kalaallit Nunaata imartaani angallannermi qanoq annertutigisumik imigassartorsimanissamut killissanik aalajangersimasunik aalajangersaasoqarsimanngilaq. Tamatumunnga taarsiullugu tamanna pillugu maleruagassat tamanut atuuttut, imaani isumannaatsuunissaq pillugu inatsimmi § 29, imm. 3-mi aalajangersarneqarsimasut atorneqartarput. Aalajangersakkami tassani aquttoq angallammik ingerlatsinermi isumannaatsumik ingerlatsinissaa aalajangersarneqarpoq. Tamatumunnga atatillugu imaatigut ajutoornerni qanorluunniit ittuni aquttoq aalakoorsimappat, tamanna aalajangersakkamik pineqartumik unioqqutitsinertut isigineqartarnera atuutiinnarpoq.

5.6 Kalaallit Nunaanni angallannermi isumannaallisaanissamut peqqussutit pillugit inerniliineq

Kalaallit Nunaanni nunakkut imaatigullu angallannermut peqqussutinik peqarpoq. Peqqussutinili taakkunani tamatigut isumannaatsuunissaq atuutsinneqarneq ajorpoq. Angalasarnernut nalunaarut ilisimasassarsiorluni angalanernut tunngasuvoq, taamaalillunilu pineqartoq taanna maleruagassiuunneqarsimavoq. Paasinarsisimavorli ilisimasassarsiorluni angalanernut atatillugu ajutoortarnerit annertuumik ajornartorsiutaaneq ajortut.

Akerlianik Kalaallit Nunaanni nunakkut imaatigullu piniarnermut aallaaniarnermullu atatillugu peqqussutit pisariaqartinneqartut paasinarpoq. Misissueqqissaarnermi matumani pisartut suussusii tunngavigalugit pisartut amerlanersaanni angallatit mikisut, amerlanertigut aalisarnermut piniarnermullu atatillugu pineqartarmata, tamanna peqqussutini atuuttuni "sanngiiffittut" isigineqarpoq.

Taamatuttaaq politiit malittareqqusaat najukkanilu malittareqqusat allat isumannaallisaanermut peqqussutinik amigaateqarput.

Kiisalu aamma ajunaalernermi raadiunik ajunaalernermilu sumiissutsimut nalunaarsuutitut nassitsissutinik atuinissamut inatsisinik malittarisassanilluunniit amigaateqarneq paasineqarpoq.

Taamaattumik suleqatigiissitaq naliliivoq, pinngortitami suliaqarnermut atatillugu isumannaassutsip annertunerusumik eqqumaffigineqarnissaanik siunertaqartumik aalajangersakkanik peqqussutinillu nutarterinissaq iluarsaassinissarlu pisariaqartinneqartoq, tassani pingaartumik nunakkut imaatigullu aallaaniarnernut, aalisarnernut piniartarnernullu tunngasut pineqarlutik. Inuit pinngortitami angalasut illersorneqarnissaasa saniatigut aamma annaassiniarnermik suliaqartut taakkununga ikiuuttussat ulorianartorsionerat annikillisinneqassaaq.

Kapitali 6: Inerniliineq

Kalaallit Nunaanni nunap silallu pissusai qanorluunniit ittumik pinngortitami angalanermi unammillernartuupput, pissutsillu taamaattut atortutigut, misilittagaqarnikkut pilersarusiornikkullu immikkut eqqumaffiginninnissaq pisariaqalersippaat. Ajutoortoqassagaluarpallu pissutsit taamaattut annaassiniartarnermi upalungaarsimasussanut immikkut piumasaqaateqarfiusussaapput.

Siusinnerusukkut nalunaarussiaasarsimasuni SAR-imi annaassiniartarnermi upalungaarsimaneq Kalaallit Nunaanni ikiorserneqarnissamik pisariaqartitsinerup naammassinissaanut naammattutut naliliiffineqartarsimavoq.

2002-mi aamma 2005-imi misissueqqissaarnerit annertuut, peqqinnissamut upalungaarsimanermi suliaasaqarfinni upalungaarsimanermut tamakkiisumut atatillugu piumasaqaatinik naammassininniarnermi eqqumaffigineqartariaqartunut tunngasut ingerlanneqarput nalunaarummillu saqqummiussisoqarluni.

Namminersorerullutillu Oqartussat ilisimatitsissutigaat suliniutissatut innersuunneqartut suli tamakkiisumik atuutsinneqalersimangitusut. Tassani pineqarput:

- Peqqissaavinni sulisunik pikkorisartitsisineq ilinniartitseqqinnerlu.
- Ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimanermi suleqatigiittussat sungiusarnerinut peqataatinneqarnerat.
- Annertuunik ajutoortoqartillugu ajunaarnersuaqartilluguluunniit ikiuuttussanut isumaqatigiissusiorneq.
- Nunat assigiingitsut akornanni angallannermi mittarfinni ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimasuutitaqarnerup pitsanngorsarneqarnissaa
- Ajunaarnersuaqarnissaanut atortussanik peqqissaavinnut agguanneqartussanik assigiissaarineq.

Peqqissutsimut pisorta qarfiup 2007-imi martsimi ilisimatitsissutigaa, peqqinnissaqarfiup ajunaarnersuaqarnissaanut upalungaarsimasuutitaata inerisaqqinnissaanut pisariaqartitat pillugit isummernissamut tunngavissiamik suliaqartussamik suleqatigiissitamik pilersitsisoqartoq.

Pisartut misissueqqissaarfigineqarnerini innuttaasut amerlassusaat pisartullu amerlassusaat ataqatigiittut paasineqarpoq, sumiiffinni nikingasoqarsinnaalluni. Taamatuttaaq oqaatigineqarsinnaavoq pisartut amerlanersaat sinerissamut qanittuni pisarmata, aammalu pisunut peqqutaasartut pingaartumik tassaasarmata angallatinik mikisunik umiatsianilluunniit angalanermi motorinik aserortoornert imaluunniit silarlulernera.

Taamatuttaaq paasineqarpoq, pisartut taamaallaat pingajorararterutaanni ajutoortoq nammineerluni annaassiniartarnermi upalungaarsimasunut kallerriisartoq.

Malittarisassanik, Kalaallit Nunaanni pinngortitami angalanermi isumannaallisaanissamik siunnerfeqartunik iluarsaatanik soqanngitsoq paasinarpoq. Kiisalu ajunaalernerme raadiunik

ajunaalernermilu sumiissutsumik nalunaarniarluni aallakaatitsissutininik atuinissamut maleruagassanik naammattunik soqanngitsoq paasinarpog.

Kapitali 7: Suliniutit ajutoortarnernik ikilisaataasussat pillugit isumaliutersuutit.

Suleqatigiissitap suliniutinik arlalinnik aallartitsisoqareersoq paasivaa, taakkununga imaani isumannaatsuunissaq annertusarniarlugu paasititsiniutit ilaallutik. Tamanna atortussatut, inuiaqatigiinnut siunissamut ungasissumut sunniingaatsiartussatut isigineqassaaq.

Pisartunut peqqutaasartut pingaarnert annikillisarnerlugit angallatit mikisut annertunerusumik siunnerfigineqartariaqarput, tassunga angalanissamut sumunnarnissamullu pilersaarutigisat pillugit qanigisanut ilisimatitsisarnerup pisariaqartinneqarnera pillugu atuisartunut paasititsiniaanissaq ilaalluni. Kiisalu angallatinik taamaattunik atuisut silassamik nutaanerpaamik tusarnaartarnissartik, aammalu taanna malillugu iliuuseqartarnissartik isumagisariaqarpaat, taamatullu angallatit mikisut motooriisa aserfallatsaalinissaat annertunerusumik eqqumaffigisariaqarlugu.

Assersuutigalugu suliassaqarfimmut inatsisinik sukannernerulersitsinermi inatsisinik atuutsitsiniarnissamut atatillugu nassuerutigissallugu pingaaruteqarpoq, Kalaallit Nunaata nunataata isorartussusia peqqutaalluni politiit oqartussaasullu allat pitsaasumik killiliisumillu inatsisinik unioqqutitsisunik malersuiniarsinnaanerata ajornakusoortorujussuusinnaamat. Tamanna tunngavigalugu meeqqanut, inuusuttunut inersimasunullu assersuutigalugu imaani isumannaatsuunissap pimoorunneqannginnerata kingunerisinnaasai pillugit piffissaq sivisooq atorlugu uteqattaartumillu paasititsiniaanissaq immikkut pisariaqartinneqarpoq. Taamatuttaaq Kalaallit Nunaanni pinngortitami aallaaniartarneq angalasarnerlu pillugit paasititsiniutinik aallartitsisoqartariaqarpoq.

Pisartunut SAR-imut tunngasunik politiit misilittagaat, misissueqqissaarnermilu matumani inernilliissutaasut takutippaat, angallatit mikisut aserfallatsaaliernerliukkanik motorillit amerlanertigut ujaasinernut aamma/imaluunniit ajutoornernut peqqutaasartut. Tamanna pineqartup tamatumarpiap immikkut suliniuteqarfigineqartariaqarneranut isumaliutersuuteqalernermik kinguneqartariaqarpoq, inuiaqatigiinni aningaasaqarneq taamatullu innuttaasut ataasiakkaat eqqarsaatigalugit annertuunik kinguneqartarmat. Umiatsianik minnernik taamaattunik atuisut aalisartuunerusarput piniartuunerusarlutillu. Aalisartut piniartullu taakku namminersorlutik inuussutissarsiortutut isigineqartarput, taamaattumillu tamatumunnga atatillugu annaassiniarnernut matussutaasinnaasunik sillimmateqarnissaq piumasarineqartariaqaraluarluni. Sillimmasiinissamut kajumissuseq annertusiniarlugu inuussutissarsiornermut sillimmasiissut akileraarutigut ilanngaatigineqarsinnaasutut pilersinneqarsinnaavoq, taamatullu taamatut ittumik sillimmasiinermi aaqqissuussinermut akikillisaataasussamut attaviliisoqarsinnaassaaq, assersuutigalugu angallatip motoria sullissisumit akuerisamit misissorneqarsimaneranut uppernarsaammik peqarnermi. Kiisalu sillimmasiinermi nammineq akiligassanik ilaneqarsinnaavoq. Pissutsit assigiinngitsut taamaattut aalisartup/piniartup motoriminik il.il. aserfallatsaaliuinissamut kajuminnerulerneranik kinguneqarnissaat naatsorsuutigineqarsinnaavoq.

Inuussutissarsiutigalugu piniartut tamarmik sillimmasernissaasa qulakkeerneqarnissaa eqqarsaatigalugu, assersuutigalugu tunisinissamut akuersissutit imaluunniit inuussutissarsiutigalugu piniartunut uppernarsaatit suliarinerinut atatillugu sillimmasiisimanermut uppernarsaammik atuuttumik takutitsisarnissaq piumasarineqartalersinnaavoq.

Taamatuttaaq aamma "sunnigiffimmi imaatigut angalasartut" annaassiniarnissamut sillimmasiissummik piumasaqarfigineqarsinnaapput. Tamatuma nakkutigineqarnerani ullumikkut angallataatillit peqatigiiffippassuisa umiatsianut inissanik tunisissatillutik angallatinut motorilinnut aamma akisussaaffeqarnermut sillimmasiisoqarnissaanik piumassaartoqartarneratut ilusilernerqarsinnaavoq.

Taamatutaaq annaassiniartoqarnissaa ilanngullugu sillimmasiisoqarsimatinnagu imaatigut angalanissamik killilersuinertut ilusilimmik aaqqissuussisoqarsinnaanera eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

Nunami angalasarnermut atatillugu inatsimmik sukannersumik, Kalaallit Nunaanni pinngortitami angalanernut tamanut atuuttumik atuutsitsisoqalernissaa eqqarsaatersuutigineqartariaqarpoq. Assersuutigalugu Kalaallit Nunaanni illoqarfiit nunaqarfiillu avataanni angalanissamut maleruagassioroqarnissaa eqqarsaatigineqarsinnaavoq, taamaalilluni inussutissarsiutigalugu piniartut, saniatigooralugu piniartut, takornariat allallu, assersuutigalugu illoqarfimmiit nunaqarfimmiilluunniit 3 kilometerit sinnerlugit angalaniartut piumasaqarfigineqartalerlutik – assersuutigalugu tamatigut inuit ikinnerpaamik marluusarnissaat piumasarineqalerluni. Aamma attaveqarnermut atortut aamma/imaluunniit kalerrisaarnermut atortut/ajunaalernermi sumiiffimmik kalerrisaarutitut nassitsissutit pineqarnissaasa piumasarineqalersinnaanera tikkuarneqarsinnaavoq.

Saniatigooralu piniartunut uppernarsaatini tunniussinermi aamma taamatutaaq aallaaniarnermut sillimmasiissummik, ilaatigut aallaaniarnermi ajutoornerni akisussaaffimmut, ilaatigullu annaassiniarsinnaanernut atuuttumik akiliisitsisoqartalersinnaavoq.

Pinngortitami angalanermi ajutoornerit sunniutissaannik annikillisaanissaq siunertaralugu taamatutaaq paasititsiniaanerit aqutugalugit isummertarnermut sunniiniarnermik ingerlaavartumik ingerlatsisoqartariaqarpoq, tassanilu ajutoortoqartillugu pissutsit suut inuup inuuneranut sivitsorsaataasinnaanersut siunnerfigineqassapput, taamatullu imigassartorsimalluni angalasarneq ataavartumik paasititsiniaasarnermut ilaatinneqartariaqarnera siunnerfigineqartariaqarluni. Kiisalu suliasaqarfimmut tassunga maleruagassat, ilaatigut angalanermi tamani imigassartorsimalluni promillip killisaanik aalajangersimasumik atuutsitsilernikkut sukannernerulersinneqarnissaat eqqarsaatigineqartariaqarpoq.

Aammattaaq peqqinnissaqarfiup upalungaarsimasuutitaani, ajutoornerit pisartut sunniutigisinnaasaannik annikillisaanissaq siunertaralugu, suliniutinik arlalinnik aallartitsisoqarsinnaavoq, soorlu ilaatigut Namminersornerullutik Oqartussat nammineerlutik tikkuarsimasaat, assersuutigalugu ilinniartitaaneq, sungiusarnerit, ajunaarnerisuaqartillugu atortunik assigiissaarineq il.il.

Kiisalu Namminersornerullutik Oqartussat kalerrisaarutitut nutaalianut (ajunaalernermi radio - sumiiffimmik nalunaarsuutitut nassitsissutit) – soorlu ajunaalernermi raadiunik sumiiffimmik nalunaarsuutitut nassitsissutinik tigungmiaannartakkanik (406 MHz) – pisinissamut tapiisinnaanermut aaqqissuussinernik il.il. neqerooruteqarsinnaanissartik eqqarsaatigisariaqarpaat. Kalerrisaarutiniq taamaattunik pigisaqarnerup isumannaassuseq annertuumik pitsanngortissagaa naliliisoqarpoq. Tamatuma saniatigut angallammik nutaamik pisinermi isumannaallisaatitut atortut ataatsimoortut ilaasussaanagerat annaassiniarnermut isumannaallisaanermullu atortunik pigisaqarnerup annertunerulerneranik kinguneqartussaavoq, aammalu pigereernerini isumannaallisaanerup eqqumaffigineqarnerulerneranik kinguneqartussaalluni. Taamatulli aaqqissuussineq iluatsilluassappat, inatsisitigut suliniutit siuliani taaneqartut naammassineqartariaqarput.

Danmarkimi angallannermut ilinniartitaaneq meeqqat atuarfianni ilinniartitaanermut ilaatinneqarpoq. Tamanna Kalaallit Nunaannut eqqunneqassappat, taamatut ilinniartitaanerup assersuutigalugu "imaani isumannaatsuunissaq" pillugu ilinniartitaanermik ilaqartinneqarnissaa pissusissamisuuginnassaaq, Kalaallit Nunaanni assartuinerit angallannerillu annertuut imaatigut ingerlanneqartarmata. Taamatut imaatigut angallanneq, assersuutigalugu Kalaallit Nunaanni nunakkut angallannermi ajunaartartunut assersuutigigaanni, inunnut ataasiakkaanut annertuumik ulorianartorsiorfiusartoq paasinarpoq. Kiisalu Danmarkimi meeqqanut "inuuissiorutunut poortukkanik" angallanneq pillugu paasissutissartalinnik agguasooqartarpoq. Namminersornerullutik Oqartussat periaaseq taanna assilillugu Kalaallit Nunaannut naleqqussarsinnaavaat, imaatigut angallannerup isumannaatsuunissaa qitiutillugu. Unnukkut atuartitsinermi pikkorissartitsineq atuarfimmi ilinniartitaanermut tapertarineqarsinnaavoq, aammalu

inersimasut pikkorissartitsinermut taamaattumut ilaasimasut akissarsiassaqartinneqartalernissaat eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

Suleqatigiissitap aamma kattuffiit sullissiviillu akuutinneqartut⁶ sinniisuisa Nuummi ataatsimiinneranni, ajutoortartut pillugit kisitsisitigut paasissutissat pitsannortinniarlugit iliuseqarnissamik pisariaqartitsineq tamanit taparserneqarpoq. Ajornartorsiutit pingaartumik piffissami sivirusumi ataavartumillu innuuttaasut eqqarsartaasiannik sunniiniarnikkut aqqinniarneqarnissaat pillugu suleqatigiissitap isummenera sinniisunit taparserneqarpoq, aammalu sillimmasiinissamik piumasaaqateqarsinnaaneq paasineqartoq oqaatigineqarluni. Pingaartumik inuusunnerusut siunnerfittut pingaarutilittut isumaqarfigineqarput, taakku paasissutissanik sunnerneqarsinnaalluarnerusutut ilimagineqartariaqaramik. Ukiut ingerlanerini isumannaallisaaneq eqqumaffiginerulersinnaavaat, taamatullu meeqqat inersimasunut sunniinissamut periarfissaqarluarnissaat ilimagineqarsinnaavoq.

Malittarisassat inatsisillu annertusinerinnaasigut aqqiisinnaaneq periarfissatut isigineqanngikkaluartoq, isummanik allangortitsiniarluni suliniutit pinngortitami angalanermut angallannermullu peqqussutitik siunnerfeqarnerusunik tapertaqartinneqarnissaat taparserneqarpoq.

Suliniutit assigiinngitsut aningaasalersorneqarnissaannut tunngatillugu erseqqissaatigineqassaaq, inuiaqatigiit piniartoqarfiusut immikkut annertuunik aningaasartuuteqarnissaannik pisussaaffilerneqarnissaat pivisorsortutut isigineqarsinnaanngimmat, taamaattumillu Namminersornerullutik Oqartussat tungaanniit taperseeriaatsinik anguniagaqarfiusunik pilersitsinissaq pisariaqartinneqartussaalluni.

Kapitali 8: Inassuteqaat

Suleqatigiissitap tunngaviusumik isumaqarpoq, Kalaallit Nunaanni ajutoortarnerpassuit ajornartorsiutaanerat inatsisinik sukaterinerinnakkut aqqinneqarsinnaanngitsoq. Isumannaallisaanissamut isummertarneq aammalu pinngortitami angalanissamut isummat allangortinniarlugit sakkortuumik, ataavartumik piffissarlu ungasissoq eqqarsaatigalugit suliniuteqartoqarnissaa pisariaqartinneqarpoq. Taamatuttaaq paasititsiniaanerit assigiinngitsut maleruagassanik nutartikkanik tapertaqartinneqartarnissaat, aammalu nammineerluni allallu isumannaatsuunissaannut kajumissuseq annertusarniarlugu aningaasaqarnikkut kajumissaasiisarnissaq pisariaqartinneqarpoq – tamannalu Namminersornerullutik Oqartussat tungaanniit toqqaannartumik tapiisarnikkut imaluunniit aningaasartuutitut pisariaqartinneqartunut akikillisaasiisarnikkut pisinnaavoq.

Nassuiaammi matumani misissueqqissaarnerit inerniliinerillu, taakkulu saniatigut Nuummi Kalaallit Nunaannut isumalluutissatut sulisinneqartut oqaloqatigineqartarneri tunngavigalugit suleqatigiissitamiit inassutigineqassaaq, suliniutit uku tamakkiisumik ilaannaasumilluunniit aallartinneqassasut:

- Angallammik pisinermi isumannaallisaanissamut atortunik ataatsimoortunik pinngitsoorani ilaatitsisoqartalissaaq. Taakku ilaatigut atallaanik annanniutinik, kiisalu attaveqarnissamut ajunaalernerimilu kalerrisaarinissamut atortunik sumiiffimmik nalunaarsinnaasunik imaqartassapput. Tamanna Namminersornerullutik Oqartussanit tapiissutinik ilaneqarsinnaapput.
- Inuussutissarsiutigalugu aammalu sunngiffimmi pinngortitami angalasartunut akuersissuteqarnermut atatillugu pinngitsoorani sillimmasiissutaasartussat eqqarsaatigineqartariaqarput.

⁶ Ataatsimeeqataasut: Kalaallit Nunaanni takornariaqarnermut inuussutissarsiornermullu isumasioqatigiit, Royal Artic Line A/S, Grønlands Kommando, KNAPK (aalisartut piniartullu kattuffiat), Sulisitsisut Peqatigiiffiat kiisalu Royal Greenland A/S.

- Atortunik aserfallatsaaliuisimanermut, isumannaallisaanermi atortussanik peqarnermut aamma isumannaallisaanermut pikkorissaqataasimanermut uppernarsaatnik takutitsisoqarsinnaatillugu sillimasiissutinut Namminersornerullutik Oqartussaniit tapiisarnermik imaluunniit akikillisaasarnermik atuutsitsisoqalissaaq.
- Meeqqat atuarfianni pinngortitami angalanermi isumannaatsuunissaq pinngitsoorani ilinniagassatut atuutsinneqalissaaq.
- Meeqqat inuuissiorneranni imaani angalanermi isumannaatsuunissaq qitiutillugu tunissuteqartoqartalissaaq.
- Inersimasut isumannaallisaanermut pikkorissarsimasut Namminersornerullutik Oqartussanit akissarsiassaqtartinneqartalissapput.
- Imaani angalanermi imigassartorsimatilluni promillip killissaanik atuutsitsisoqalissaaq.
- Pinngortitami angalanissamut maleruagassat misissorneqassapput, isumannaatsuunissarlu siunertaralugu iluarsaanneqassallutik.
- Namminersornerullutik Oqartussat imaani nunamilu isumannaatsuunissaq pillugu paasititsiniaaneramik ingerlanneqartumik nangitsinikkut annertusaanikkullu isummertarnermut sunniiniarneq ingerlaavartumik ingerlanneqassaaq.
- Peqqinnissaqarfiup upalungaarsimasuutaani suliniutinik arlalinnik aallartitsisoqartariaqarpoq, soorlu ilaatigut Namminersornerullutik Oqartussat nammineerlutik tikkuarsimasaat, assersuutigalugu ilinniartitaaneq, sungiusarnerit, ajunaarnersuaqartillugu atortunik assigiissaarineq il.il.

Suliniutissat taakku sunniutissaat siumoortumik oqaatigiuminaapput, aammalu piffissap sivisuup ingerlareernerani aatsaat sunniutissat tamakkiisumik atuutilernissaat naatsorsuutigineqarpoq. Suleqatigiissitalli ersarissumik naliliinerata takutippaa, suliniutissat taakku pisartut annertuumik ikilinerannik kinguneqarumaartut, aammalu pereersut kingunerisassaasa annikillinerannik kinguneqarumaarlutik. Kisitsisitigut paasissutissat allanngorsimasinnaanerit paasiniarlugu ukialuit qaangiuppata misissuinermit tassunga assingusumik ingerlatsisoqarnissaa inassutigineqarpoq.

Suleqatigiissitap suliniutissat ataasiakkaat aningaasartalernissaat ajornartutut isumaqarfigaat, Namminersornerullutik Oqartussat suliniutissanik aalajangersimasunik aallartitsisarnissaat tullerriaarisarnissaallu aningaasartuutissat annertussusissaannut apeqqutaammata.

Kapitali 9: Paasiuminarsaaneq. Kalaallit Nunaanni ajutoortarnerit amerlassusaasa nunanut allanut naleqqiunneqarnerat

Kalaallit Nunaanni pisartut amerlassusaat Danmarkimut naleqqiullugit paasiuminarsarneqarput, kisiannili aamma nunanut silaannakkut innuttaasullu katitigaanerisigut assingunerusunut, soorlu Alaskamut, Canadamut, Islandimut, Savalimmiunut aamma Norgep avannaanut⁷ naleqqiussisoqarluni.

⁷ Suleqatigiissitap USA-mi, Canadami, Islandimi aamma Norgemi aallartitaqarfiit, kiisalu Savalimmiuni Rigsombudsmandi ajutoortarnerit SAR-imut attuumassuteqartut pillugit paasissutissanik katersinermi kajumillutik ikiuussimanerat pillugu qutsavigai. Kiisalu suleqatigiissitap Den islandske Kystvagt, Danmarks Statistik, Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik kiisalu Kalaallit Nunaanni Nakorsaaneqarfik attuumassutilinnik paasissutissiisimanerannut oqaaseqaateqarsimanerannullu immikkut qutsavigai.

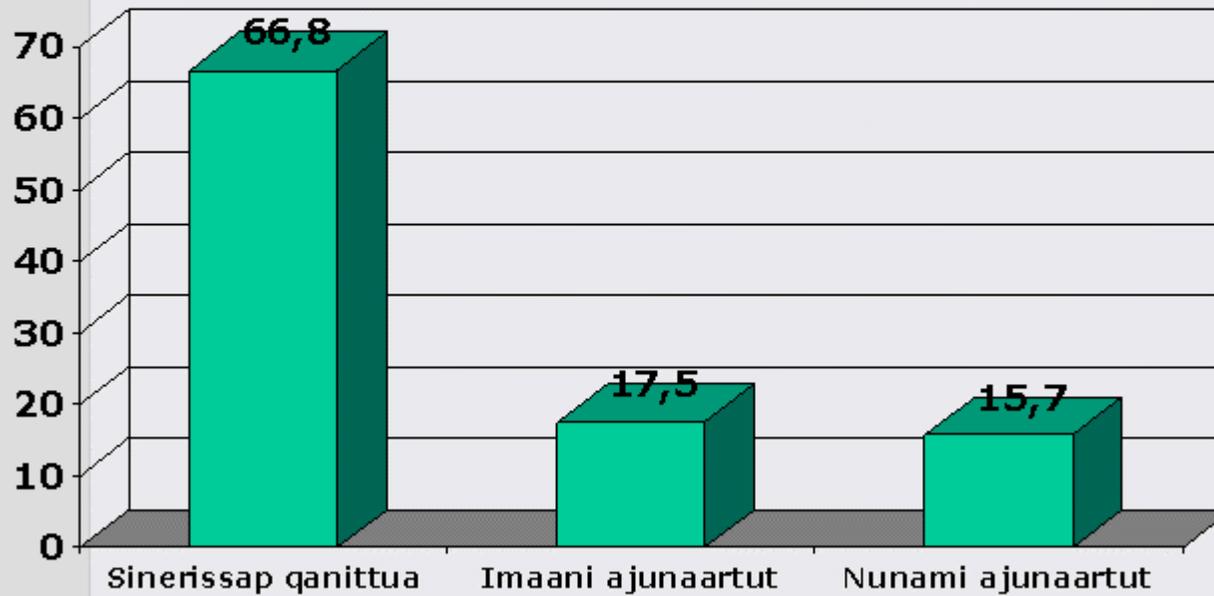
Akissutit amerlasimagaluartut, nunat apersorneqartut paasissutissatigut tunngavigisaat assersuunneqarsinnaanngitsut paasinarsisimavoq. Taamatuttaaq sumiiffinni allani pinngortitami Kalaallit Nunaattut ittumi inuiaqatigiinnguit piniartukkormiut avinngarusimasut atugaasa immikkooruteqarluinnartut assinginik atuisoqanngilaq. Tassalu sumiiffinni allani umiatsianik angallatinillu mikisunik taama annertutigisumik, taamatuttaarlu silaannaap pissusaanut assersuunneqarsinnaasuni atuisoqanngilaq.

Tamanna tunngavigalugu suleqatigiissitap Kalaallit Nunaanni pisartut/ajutoortarnerit amerlassusaat naleqquttumik assersuussaqlutik suliarisinnaasimangilai.

Pisartut suussutsinut agguarlugit:

Suussutsinut agguarneri (%-inngorlugit)

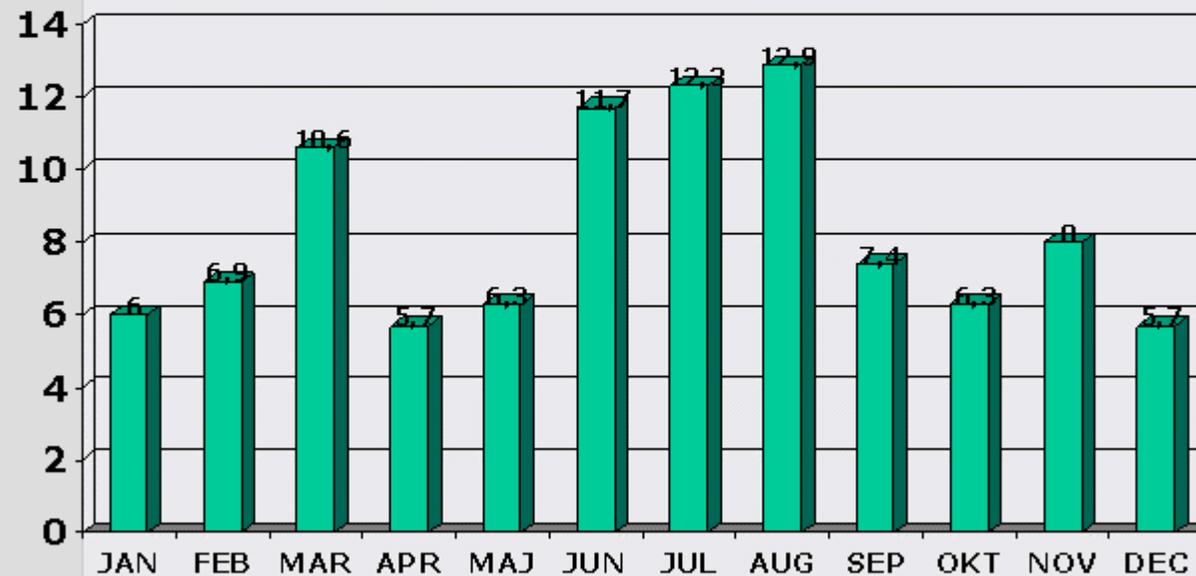

[AFD og data]

Pisartut qaammatinut agguarlugit:

Pisartut qaammatikkaarlugit (%-inngorlugit)

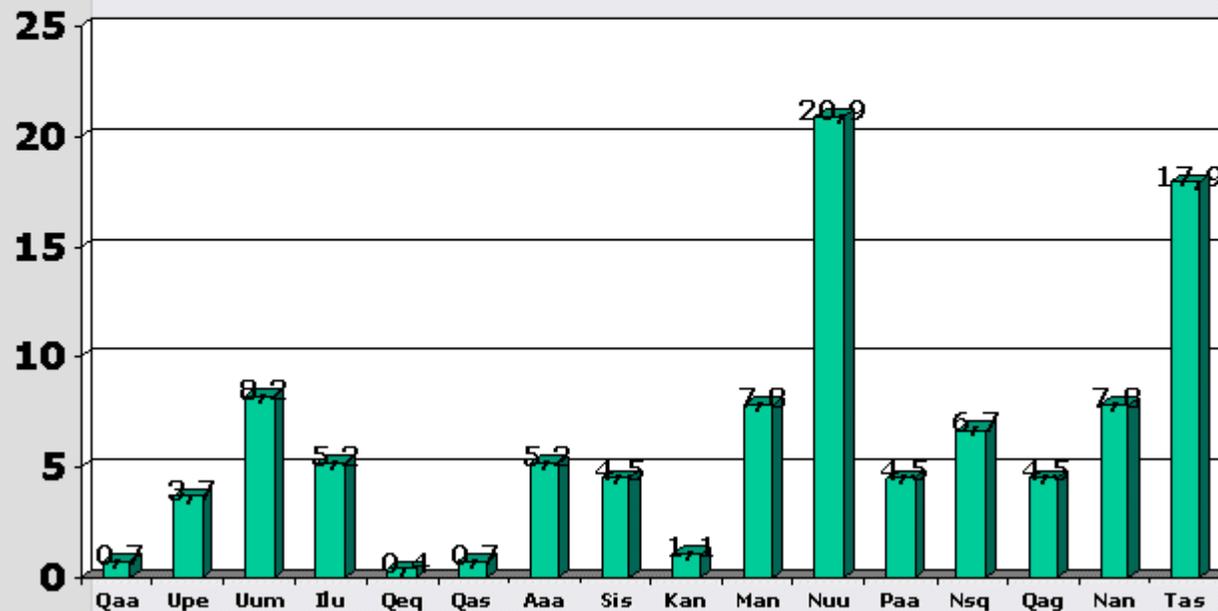

[AFD og dato]

Pisartut nunami sumiissutsimut agguarlugit:

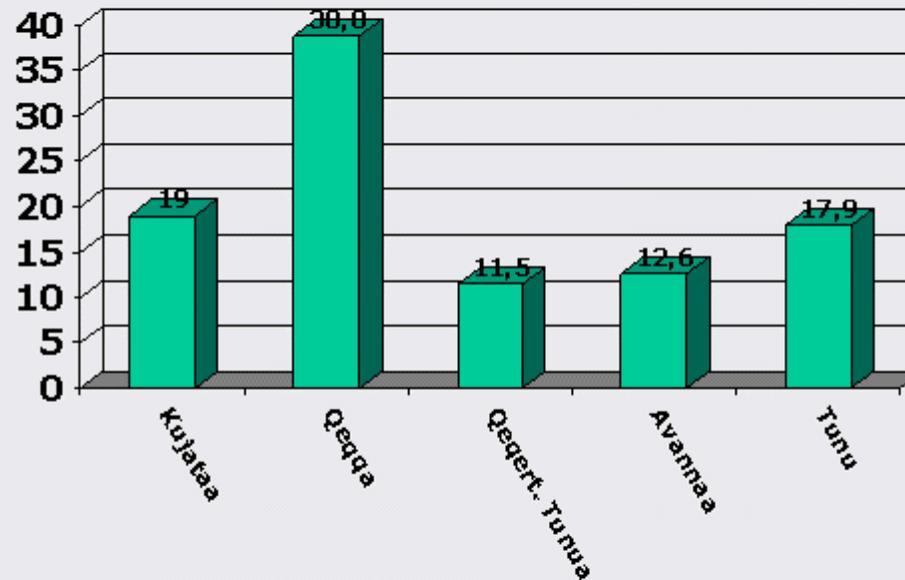
Pisartut tamarmik agguataarnerat Politeeqarfiit (%-inngorlugit)

[AFD og data]

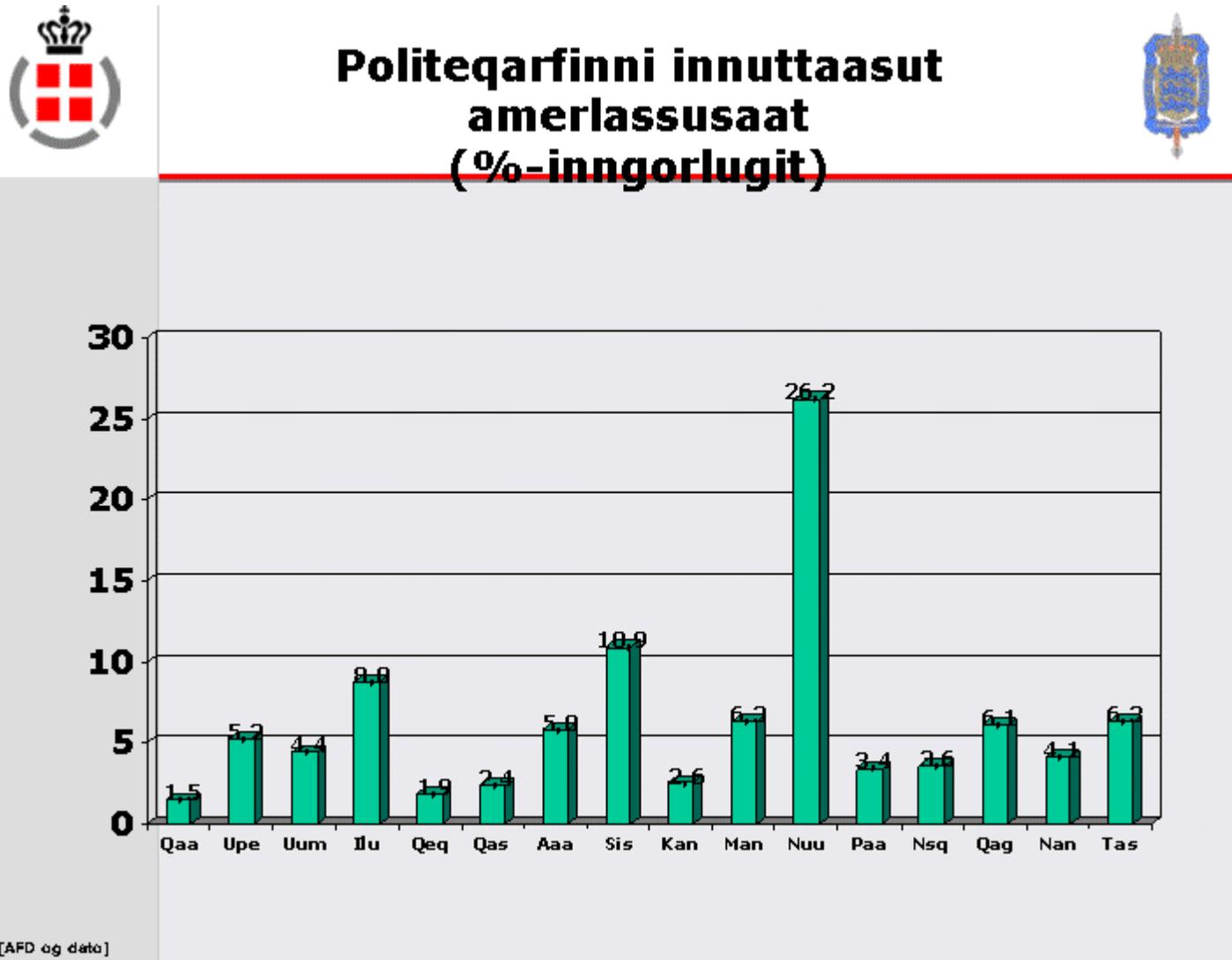
Pisartut tamarmik nunap immikkoortuinut agguataarlugit (%-inngorlugit)

Kujataa: Nanortalik, Qaqortoq, Narsaq, Ivittuut
Qeqqa: Paamiut, Nuuk, Maniitsoq, Sisimiut, Kangaatsiaq
Qeqert Tunua: Aasiaat, Qasigiannuit, Ilulissat, Qeqertarsuaq
Avanna: Uummannaq, Upernavik, Qaanaaq
Tunu: Ammassalik, Iloqqortoormiut

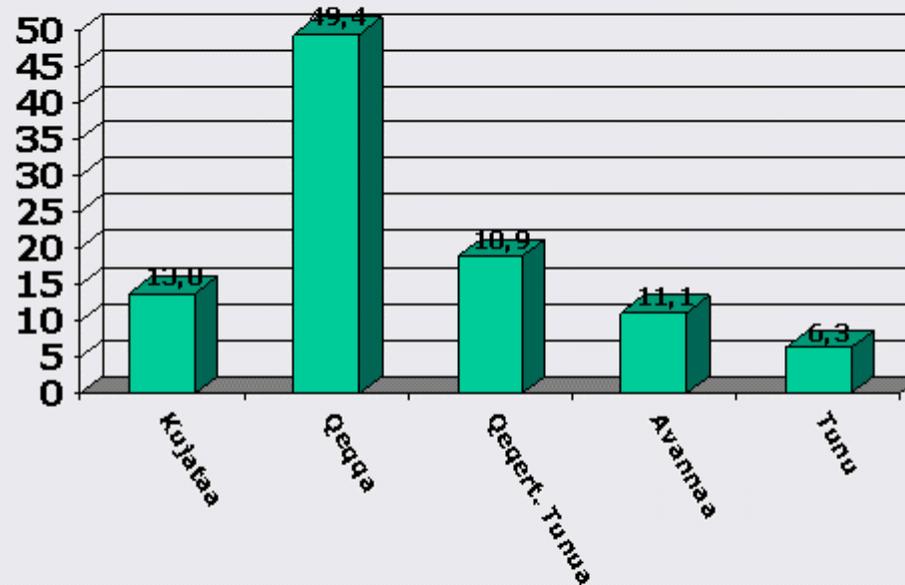
[AFD og data]

Innuttaasut amerlassusaat nunami sumiissutsimut agguarlugit:

Nunap immikkoortuini innuttaasut amerlassusii (%-inngorlugit)

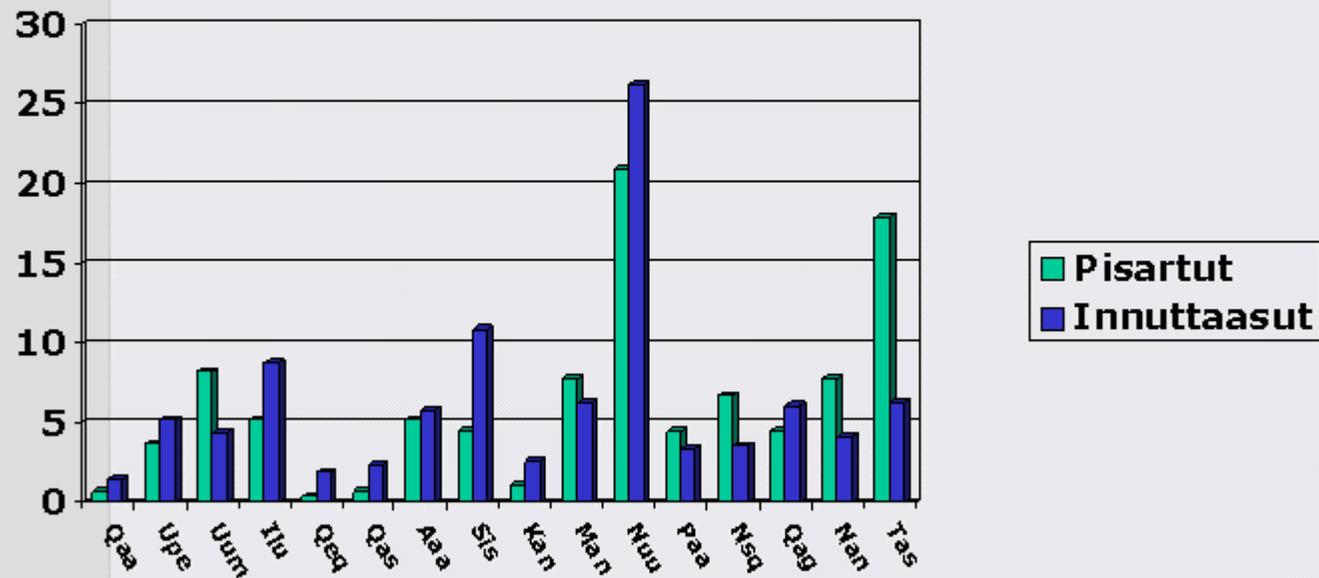
Kujataa: Nanortalik, Qaqortoq, Narsaq, Ivittuut
Qeqqa: Paamiut, Nuuk, Maniitsoq, Sisimiut, Kangaatsiaq
Qeqert. Tunua: Aasiaat, Qasigianniguit, Ilulissat, Qeqertarsuaq
Avannaq: Uummannaq, Upernavik, Qaanaaq
Tunu: Ammassalik, Illoqqortoormiut

[AFD og data]

Pisartut aamma innuttaasut amerlassusaasa ataqtigiinnerat:

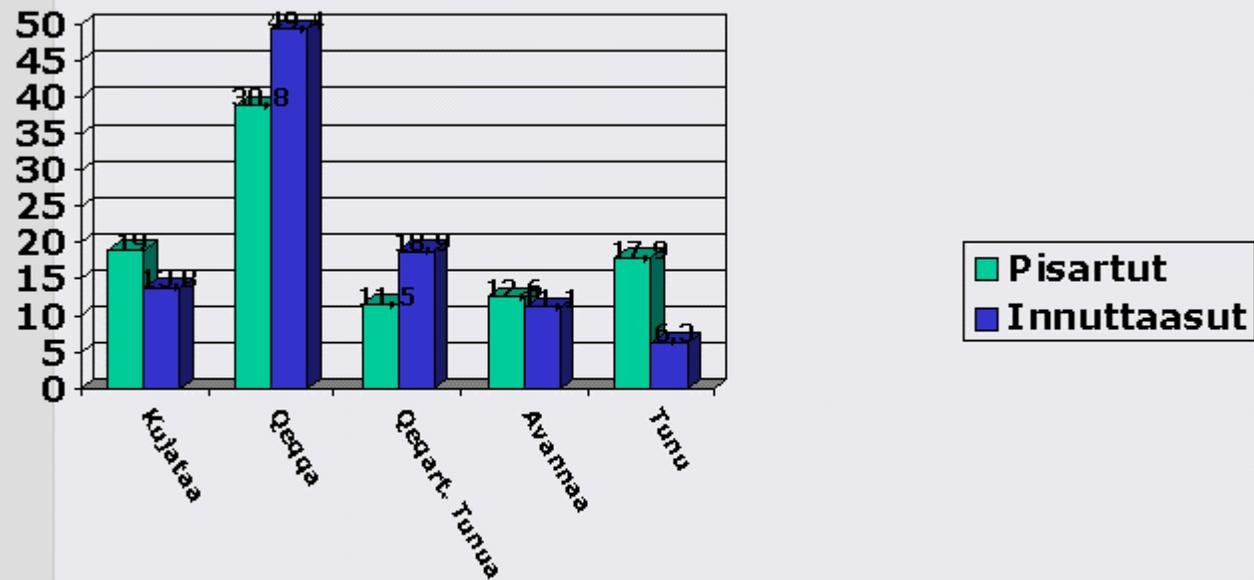
Pisartut innuttaasut amerlassusaannut naleqqiullugit agguataarneri, Politeeqarfiit (%-inngorlugu)

[AFD og dato]

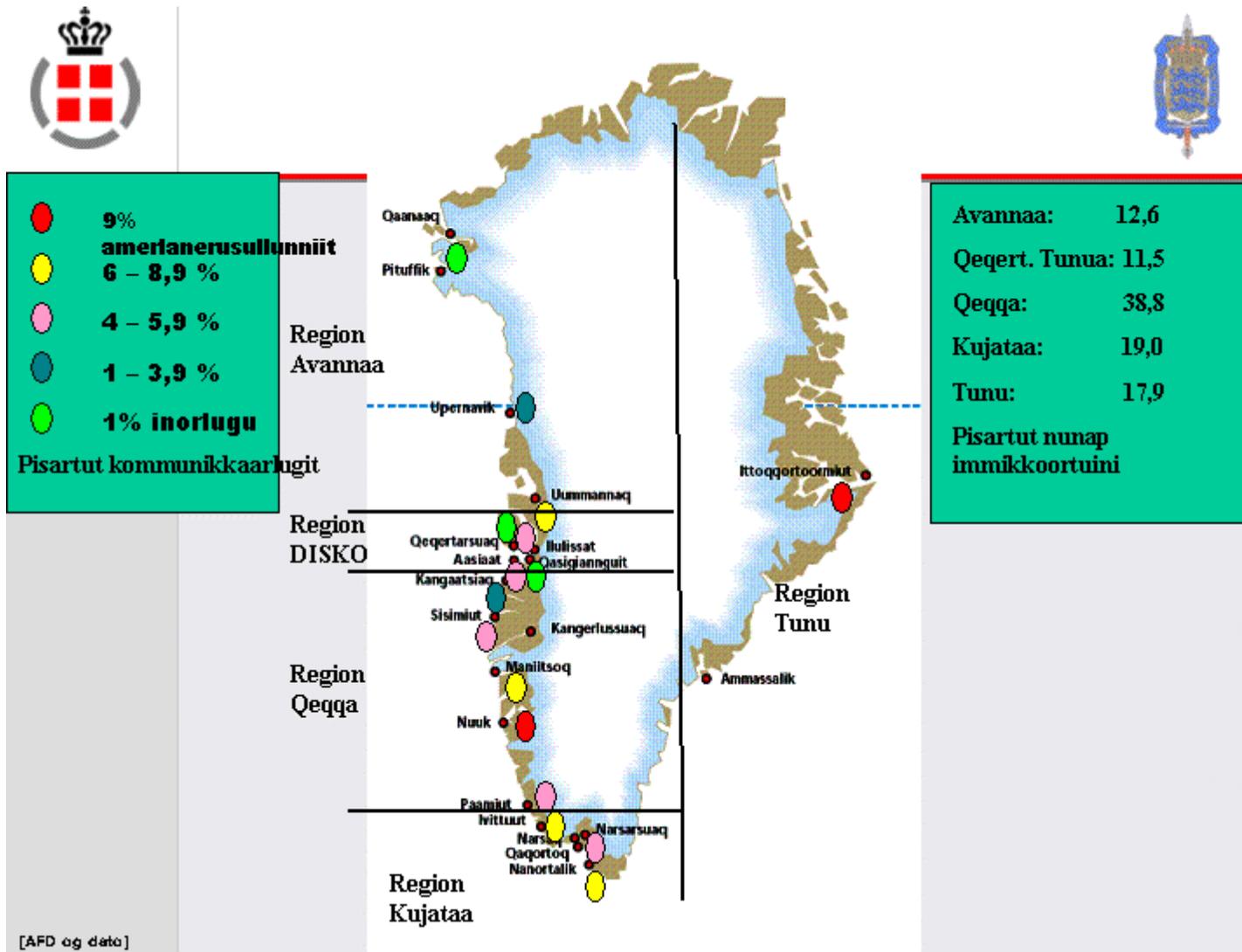

Pisartut innuttaasut amerlassusaannut naleqqiullugit agguataarnerat, nunap immikkoortui (%-inngorlugit)

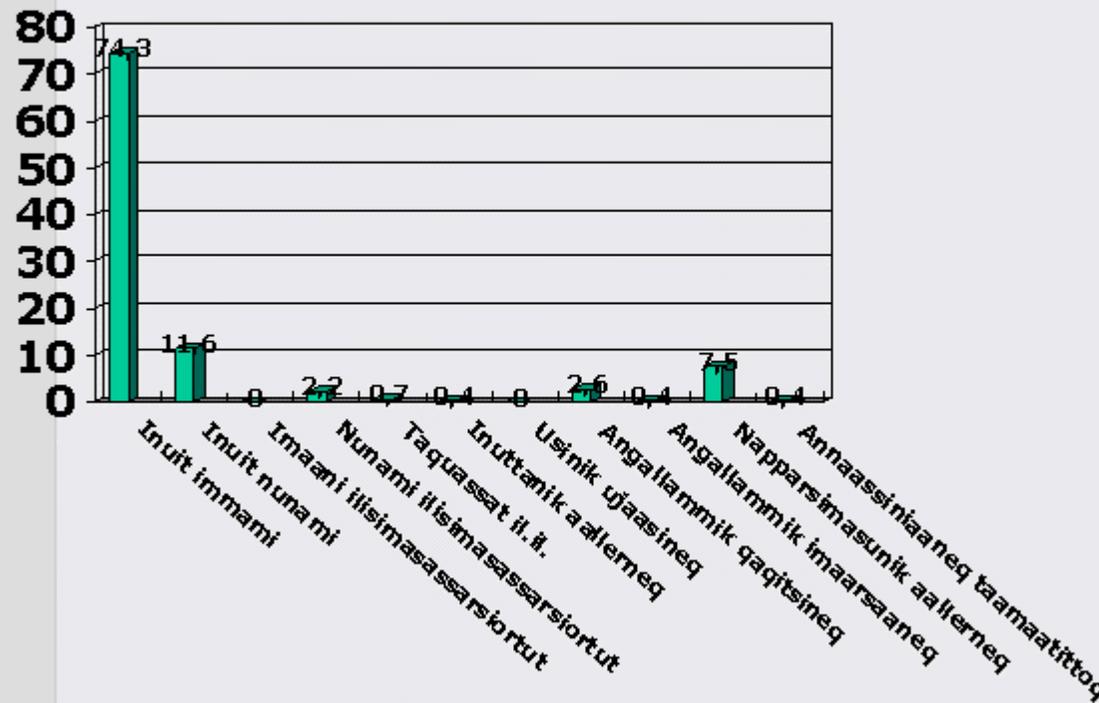
Kujataa: Nanortalik, Qaqortoq, Narsaq, Ivittuut
Qeqqa: Paamiut, Nuuk, Maniitsoq, Sisimiut, Kangaatsiaq
Qeqert. Tunua: Aasiaat, Qasigiannugit, Ilulissat, Qeqertarsuaq
Avannaa: Uummannaq, Upernavik, Qaanaaq
Tunu: Ammassalik, Illoqqortoormiut

[AFD og data]

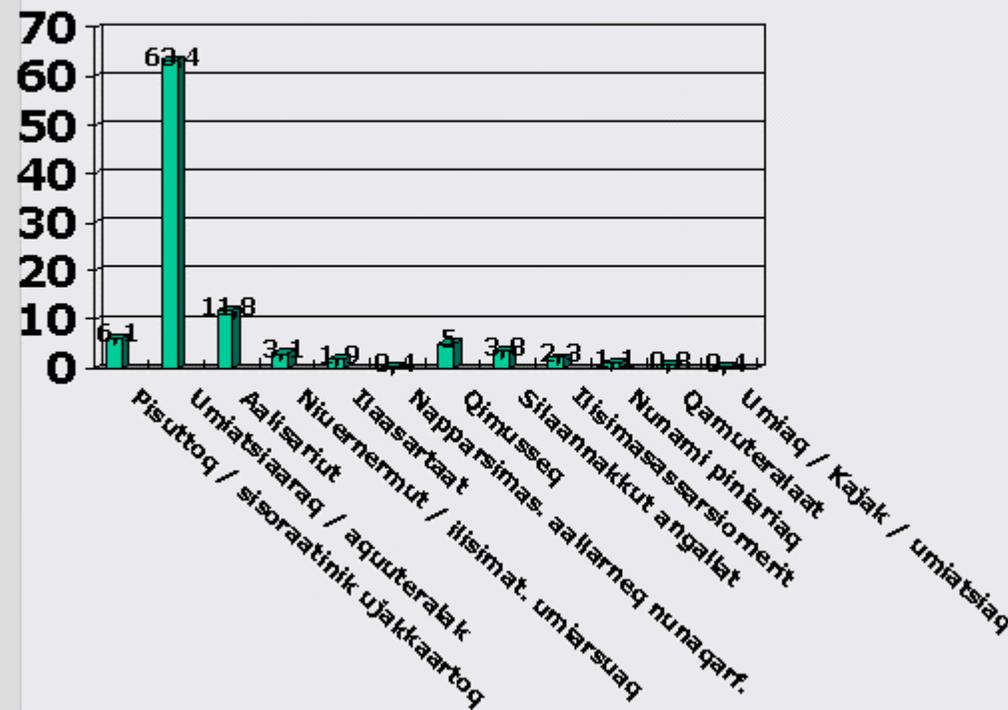
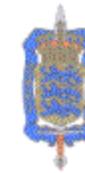
Ikiunnerit suussusii (%-inngorlugit)

[AFD og data]

Ajornartorsiortut suussusii (%-inngorlugit)

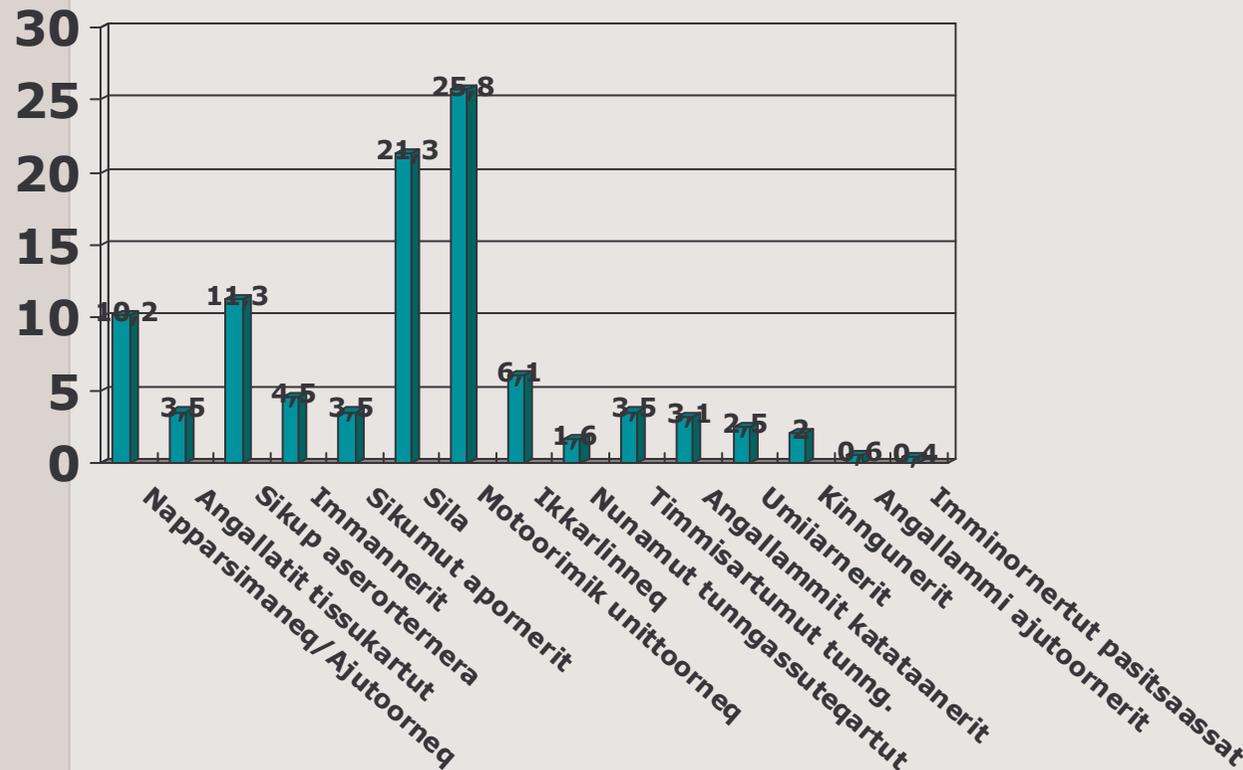
[AFD og data]

Suut upalungaarsimanermik aallartitsisarpat?

Ajunaalernerimik kalerrisaarinerit	36%
Qanigisat kalerriinerat	34%
Tikinngitsoornerit	30%

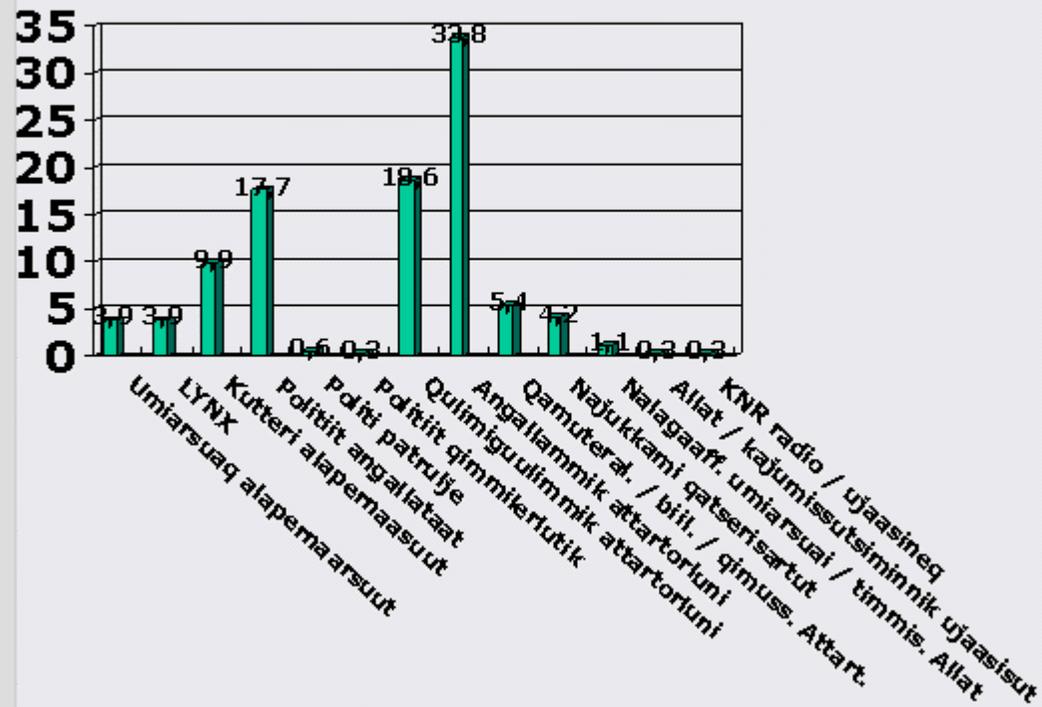

Upalungaarsimanagerup aallartinneranut pequtaasartut (% - inngorlugit)

Isumalluutit atornerqartut (%-inngorlugu)

[AFD og data]